

Aantekeningen uit de nalatenschap van

drs. J.F. van Os

31-12-1925 – 10-04-2021

© 2021 De erven van drs. J.F.van Os
gelicenseerd onder de
Creative-Commons CC BY-NC 4.0 licentie
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.nl>

U kunt

- het werk delen — kopiëren, verspreiden en doorgeven via elk medium of bestandsformaat
- het werk bewerken — herschikken, veranderen en afgeleide werken maken

onder de volgende voorwaarden:

- Naamsvermelding — De gebruiker dient de maker van het werk te vermelden, een verwijzing naar de licentie te plaatsen en aan te geven of het werk veranderd is. U mag dat op redelijke wijze doen, maar niet zodanig dat de indruk gewekt wordt dat de licentiegever instemt met uw werk of uw gebruik van het werk.
- Niet-commercieel — U mag het werk niet gebruiken voor commerciële doeleinden.
- Geen aanvullende restricties — U mag geen juridische voorwaarden of technologische voorzieningen toepassen die anderen er juridisch in beperken om iets te doen wat de licentie toestaat.

Correspondentieadres: Adriaan van Os, email adriaan@adriaan.biz

J.F. van Os

Overzicht van stukken uit het

Orgelarchief

van

Johannes G. Legêne

op 9/9'98 overgedragen aan de Eduard Reeser-Stichting

en

gedeponeerd in het orgelarchief der Rijksuniversiteit te Utrecht,

faculteit der Letteren, vakgroep Muziekwetenschap.

Inleiding.

Johannes G. Legêne (door zijn vrienden Has genoemd) is in 1915 in Paramaribo geboren. Hij bezocht het Chr. Lyceum in Zeist en studeerde orgel bij Cornelis de Wolf en Simon C. Jansen. Na zijn eindexamen volgde hij aan het Amsterdams conservatorium orgelondericht bij Anton van der Horst. Hij had enige jaren de leiding van de Nederlandse motetvereniging, een koor, dat zich als één der eerste op de serieuze beoefening van oude muziek ging toelagen. Deze periode eindigde met zijn weigering om tot de door de Duitsers ingestelde cultuurkamer toe te treden. In die tijd (1942) trad hij in het huwelijk en volgde hij Adriaan C. Schuurman in Lochem op.

Na 1945 ging hij zich op orgelbouw toeleggen. Hij had al in 1933 - reizend per fiets - de werkplaats van Paul Ott in Göttingen bezocht en werkte na 1945 een tijdje bij Marcussen, Aabenraa. Hier moet hij zijn uitgebreide kennis van de orgelbouw hebben opgedaan. In 1957 werd hij leraar schoolmuziek in Lochem en in 1961 in Delft (Chr. Lyceum). In die plaats werd hij in 1968 cantor-organist van de Marcuskerk. Zijn echtgenote en in een beginperiode ook Legêne zelf hebben een particuliere lespraktijk gehad. Door zijn ervaring in orgelbouw werd hij vaak gevraagd als adviseur bij nieuwbouw en restauraties. In zijn Delftse periode gaf hij ook nog enige lessen aan een school in 's-Gravenzande en aan het conservatorium te Den Haag (paedagogiek).

Legêne kwam op 18/10 1996 te overlijden.

Het bekendst is Johannes Legêne geworden, door de artikelenreeks, die hij samen met Lambert Erné in 1948 schreef in "Het Orgel", waarin zij het werk van de Nederlandse Klokken- en Orgelraad aan de kaak stelden. Onder invloed van hun beiden kon het Zwolse orgel voor electrificatie, verandering van toonhoogte (en verdere mishandeling van het pijpwerk à la Martini Groningen) worden behoed. Tenslotte wisten zij ook de slecht functionerende Rijksorgelcommissie op te blazen. Korte tijd was Legêne één der deskundigen bij de Orgelcommissie der Nederlandse Hervormde Kerk. Later - in de discussie of een Nederlandse orgelmaker het orgel in Haarlem zou moeten restaureren - eindigde de samenwerking met Erné en met de orgelcommissie. Sindsdien werd hij hier en daar gevraagd als particulier adviseur.

In tegenstelling tot hetgeen gebruikelijk is bij orgeladviseurs ontwierp Legêne de orgels, voor kerken waar men zijn hulp inriep, tot in de kleinste details. Hij maakte ontwerptekeningen van de orgelkas, schreef materialen en mensuren voor. Wat dit betreft was hij met Cor Edskes te vergelijken. Bij orgelmakers, die gewend waren volgens eigen systeem te werken moet zijn methode wel eens tot problemen hebben geleid. Legêne werkte graag en op vruchtbare wijze samen met de orgelmaker Flentrop. D.A. Flentrop en Joh. Legêne, die goed met elkaar bevriend waren, moeten veelvuldig van gedachten hebben gewisseld over allerlei zaken en moeten stimulerend op elkaar hebben gewerkt. Zo schreef Legêne voor het orgel in de Vredeskerk te Enschede tongwerken voor van een constructie, die voor Flentrop nieuw was.

Wanneer het om de restauratie van een historisch orgel ging, rustte hij niet, voor hij belangrijke gegevens verzameld had. Het was frustrerend voor hem, dat het niet lukte de identiteit van de oorspronkelijke bouwer van het orgel te Drempt op te sporen en dat originele stukken over de bouw van het orgel, dat zich thans in Lochem bevindt en die in 1897 nog zijn geraadpleegd nergens meer te vinden waren. Ook naar het oorspronkelijke contract over de bouw van het Knipscheer-orgel in Varsseveld zocht hij tevergeefs. (Na de restauratie is dit boven water gekomen.)

In allerlei correspondentie is te lezen, dat hij het door hem ontworpen Doesburgse Flentrop-orgel als voorbeeld stelde. Dit instrument heeft na een verblijf op een tentoonstelling in Haarlem als noodorgel dienst gedaan in een klein deel der kerk, dat na de verwoesting in 1945, bruikbaar was gemaakt. Dit tijdelijke orgel zou dan later in een groot nieuw orgel worden opgenomen, ook naar zijn ontwerp. Het moet een bittere pil voor Legêne zijn geweest, dat het Walcker-orgel uit Rotterdam in de plaats daarvan is gekomen. Het noodorgel is nu koororgel.

Hij schreef verhandelingen over mensuren in Het Orgel 1950. Hij bepleitte de variabele mensuur van het pijpwerk van de afzonderlijke orgelregisters. Hij ging uit van de normaalmensuur (vierde wortel uit 8 reeks) en gaf de afwijkingen daarvan aan in halftonen. Uit zijn vele kladaantekeningen blijkt, dat hij ook andere reeksen gebruikte zoals de 3:5 reeks en de 8:13-reeks. De oude orgelmakers hebben andere methoden gebruikt ter verkrijging van de juiste mensuren.

In een discussie in diezelfde tijd in "Het Orgel" met Cor Edskes over opsneeverlagingen, zoals Ott die toepaste bij restauraties van historische orgels en (extreem) lage opsnedes in nieuwe orgels, had hij het gelijk niet aan zijn zijde. Dat is de laatste jaren overduidelijk geworden en dat zal Legêne zelf ook wel hebben ingezien.

Bij restauraties schrok hij er niet voor terug, moderne constructies voor te schrijven. Maar iedereen deed dat in de begintijd van de heroriëntatie op de oude orgelbouw, ook de Hervormde Orgelcommissie. Heden zijn wij daar heel wat voorzichtiger mee. In 1957 liet Legêne het in principe 19de eeuwse orgel in 's-Heerenberg grondig ombouwen. Maar reeds in 1962 zag hij in, dat een nieuwe Mixtuur niet paste in de Van Dam-conceptie van het orgel, dat zich nu in De Heurne bevindt.

Zonder het werk van mensen als Dr H.L. Oussoren en Cor Edskes te kort te doen, kan gesteld worden, dat de activiteiten van Legêne in samenwerking met Erné rond 1950 (waarbij eerstgenoemde waarschijnlijk het denkwerk verrichtte en de laatste vooral de publiciteit zocht) van onschatbare betekenis zijn geweest voor de ontwikkeling van de orgelbouw- en restauratiekunst in Nederland in de jaren daarna.

Wat betreft de afkortingen zij verwezen naar het commentaar aan het eind van dit stuk.

De biografische gegevens zijn mij verstrekt door Mevr. C. Legêne-Reyns te Delft.

Van dossiers, waarin vele stukken over eenzelfde orgel zijn genoemd, heb ik alleen de in orgeltechnisch of orgelhistorisch opzicht interessante stukken genoemd en kort samengevat in telegramstijl.

1. Ordner met opschrift: NKO, Zwolle, Wijk bij Duurstede, Drempt, Coevorden.

N.O.V. adviescommissie.

6/11'47 Leg aan NOV. Reactie op uitnodiging zitting te nemen in adv.comm. der NOV. Positieve reactie op voorwaarde dat geen scheve verhoudingen ontstaan met de nieuw te formeren OC. De oude was op verzoek van Eé en Leg ontbonden.

Rijks orgelcommissie.

20/2'48 OKW aan Leg. Beschikking 25/9'46: Instelling RijksOC., bestaande uit Prof. Dr A.A.Smijers, Mr A.Bouman, Dr C.Huigens, C.Kee, Dr J.B.Knipping, Ir W.Kok, A.P.Oosterhof, Dr M.A.Vente, Voorstel de commissie uit te breiden met A.Engels en geadresseerde.

NKO / Zwolle.

Van de volgende orgels komen stukken voor: copieën van rapporten NKO, adviezen, correspondentie met KV'n en OKW, met redactie HO over artikelenreeks 1948 en doorslagen van de artikelen zelf en copieën van de artikelen "weerwoord" van de NKO, adhaesiebetuigingen bij verzoek aan KV te Zwolle om de restauratie onder de NKO niet te doen doorgaan: Zwolle, Grote Kerk of Michaelkerk (ook corresp. hieover met Mahrenholz en Marcussen)

Alkmaar, Grote Kerk

Amsterdam, Nieuwe Kerk

Rijswijk, Herv.

Leeuwarden Gr.k.

Ferwerd, Herv.

Lobith, Herv.

Meeden, Herv.

Oudkarspel, Herv.

Noordwolde, Herv.

Zwolle Bethlehemkerk (Brief Sanders)

Nijmegen Geref.K.

Wijk bij Duurstede.

15/12'48. OC. Uitvoerig rapport over het orgel.
Aantekeningen over gegevens kerkelijk archief

Drempst. Herv. Kerk.

- Veel aantekeningen, schetjes, een schets met positie houten frontpijpen, mensuren. Over schenker orgel W.H. Baron van Rouwenoort, Heer van Klempas. In Boekzaal: Heer van Uilenpas. 1814 herstelwerkz.h. Hageman, *voor zover ik heb begrepen staat dat wel in de kerkrekeningen*. Pas in 1868 komt het orgel (weer) in de archieven voor. Dus de familie heeft het al die tijd onderhouden. Aantekeningen over verg. KV 19/10 1868 Haffmans f 184 voor VdG, orgelfront geheel achter balie verscholen. Vraag van Haffmans "of dat alzo zal blijven" en of het opschrift met naam van de schenker van het orgel weer moet worden geplaatst? Beeldhouwerij Gebr. Daniëls te Arnhem maakte het wapen (met leeuwen), zoals dat bekend was van de schenker van het orgel. Van Leeuwen maakte een nieuwe kas in aansluiting op het bestaande front. (er staat ergens op kladaantekeningen: Noordwijk-binnen) en de fotocopy van een oude dispositie van het orgel in de Waalse Kerk te Nijmegen.¹
 - Correspondentie over onderzoek naar de bouwer van het orgel, vooral naar het familie-archief van de schenker van het orgel: zonder resultaat. Daar het orgel op zijn rekening onderhouden, zijn er uit de begintijd geen rekeningen in kerkarchief. O.a.:
- 25/10'62 Rijksarchivaris Gld aan Leg. Archief Ulenpas berust op Centr. bureau voor genealogie Den Haag Nassaulaan 18.
- Aantekening Boekzaalbericht dec 1777 over ingebruikneming orgel op 19/5 1777 en aantekeningen uit archieven betr. onderhoud in later tijd.

¹ **Afkortingen** (gebruikt door de samensteller dezer inventarisatie).

Brunzema	D. Brunzema, Die Gestaltung des Orgelprospektes im friesischen und angrenzenden Nordseeküstengebiet bis 1670 und ihre Bedeutung für die Gegenwart. Aurich 1958.
BS	Begeleidend schrijven.
B&T	Bakker & Timmenga, Leeuwarden.
CvB	Commissie van Beheer van betreffende kerk.
dK	J. de Koff & Zn, Utrecht.
Ed	C.H.(Cor) Edskes, Groningen, assistent Rijksadviseur voor orgels.
Eé	Lambert Erné.
Fl	Flentrop orgelbouw, Zaandam.
Hess	J. Hess, Dispositiën der merkwaardigste Kerk-Orgelen, ... Gouda 1774, herdruk Buren 1980.
Hess II	J. Hess, Dispositiën .. vervolg, naar handschrift ca 1815 uitgegeven door J.W. Enschedé, Amsterdam 1907.
HO	"Het Orgel", orgaan van de NOV.
hs Lohman	Handschrift G.W. Lohman, uitgegeven door G. Fock in Jubileumnummer HO dec 1960, p 47-61.
Hü	W. Hülsmann.
Kauffmann, Oldenburg	W. Kauffmann, Die Orgeln des alten Herzogtums Oldenburg. Oldenburg, 1962.
Knock	N.A. Knock, Dispositiën der merkwaardigste Kerk-orgelen ... Friesland, Groningen en elders ..., Groningen 1788, heruitgave Sneek 1959 en 1968.
Kr	Kerkeraad van betreffende plaats.
KV	College van kerkvoogden van de betreffende plaats.
Leg	Johannes G. Legéne.
Lfl	Leefflang, Apeldoorn.
NKO	Nederlandse Klokken- en Orgelraad.
NOV	Nederlandse Organistenvereniging.
o	orgel.
OB	Het Orgelblad, orgaan van de Stichting Orgelcentrum.
OC	Orgelcommissie der Nederlandse Hervormde Kerk
Ous	Dr H.L. Oussoren, Wassenaar, Rijksadviseur voor orgels.
OKW	Ministerie van Onderwijs, Kunst en Wetenschappen.
PCT	Provinciaal College van Toezicht der Ned. Herv. Kerk in betreffende provincie.
pIOC	Plaatselijke Orgelcommissie van betreffende kerk.
RijksOC	Rijkscommissie voor advies voor Kerkorgels.
vdB&W	V.d. Berg & Wendt, Nijmegen.
Vdg	Twentse Kerkorgelbouw, H.J. Vierdag.
vdH	J.L. vanden Heuvel, Dordrecht.
Vente	Dr M.A. Vente, Utrecht.
Vente Deventer	M.A. Vente, Iets over Deventer Orgels, Deventer 1950.
Vente Rotterdam	M.A. Vente, Rotterdam - orgelstad, Amsterdam 1967
vL	Willem van Leeuwen. Leiderdorp.
vO	eigen commentaar van de samensteller van deze inventarisatie.
vO	Van Oeckelen (als dit uit verband blijkt).
vV	Gebr. Van Vulpen, Utrecht.
z.d.	Zonder datum.

Orgelregisters, voor zover niet vanzelfsprekend:

Sal	Salicionaal.
Salt	Salicet.
Spf	Spitsfluit..
Spf	Speelfluit.

Voorbeelden periode-aanduidingen:

XIII	13de eeuw,
XVA	eerste helft 15de eeuw,
XVIIIc	derde kwart 18de eeuw.

Dit laatste hebben wij op zijn plaats gelaten. Leg moet hier een bedoeling mee hebben gehad: Het bouwjaar is hetzelfde als in Drempst.

- Aantekeningen over toestand vóór restauratie, het meeste is terug te vinden in het hierna genoemde rapport.
- Daarna (niet uitgevoerd) disp.voorstel nieuwe situatie
- 7/11'62 Rapport (invulformulier mon.zorg):
Datum ingebr.n. etc, 1795 Oostenrijkse troepen, 1804 eerste reparatie genoemd in kerkrek. J.Hageman wijzigingen Haffmans 1868, verplaatsing en levering VdG8 (kerk.rek), 1882 en 1888 Leichel, Duisburg (vlgs inscripties in orgel), 1915 Maarschalkerweerd, reparatie (Kerk.rek.) en onderhoud door hen tot 1944. Kas orig., schilderwerk 1868, loze houten p in bovenvelden
- P8dc 30 p
- Hp8 C-H hout, eiken deels niet orig grenen, rest metaal oud
- Fltr8 geheel hout, sweet gum, 25 p
- Sal8 metaal, slap dunwandig, 39 p
- P4 front XIXd of later; slecht, 32 p, 19 binnenp orig.
- O4 8 ged eiken, 6 open eiken, rest metaal 58 p (*kan niet, moet het zijn: 31?*)
- F4 18 gr. met hoeden met wijd roer, dat bij de meeste gedekt is, rest op van boven vernauwde corpus opgesoldeerde open roeren (Leg bedoelt flespijpen) verm. ouder dan 1777 aanw. 51 p
- O2 herstellen, 51 p
- Q3 8 gr XIXd of later, rest oud met inscr. 2', 42 p
- T8b/d bas houten steverlhuisjes met rechth.koppen. Rest ronde houten koppen met metalen stevels. Aanw 25 koppen.
- Aangeh.p. Ped.klavier XIXd of later
- Nooit windmach. geweest, mag.b XIXd of later, geen kanalen aanw.
- Klav opzij orig. ondertoetsen wit, bov.t. zwart C-f" sterk verwormd, staartklavier.
- Ped C-g verm origineel C-g. Lessenaar en omlijsting origineel, sterk verwormd. 12 reg.knoppen slappe vorm orig?? Pedk met reg.knop XIXd.
- Wellenraam, wellen en welarmen vernieuwd. Winkelhaken en wijkhakenregel origineel, abstracten en abstr.draden origineel. Pedaalabstr. XIXd. Draaipunten niet ingevoerd.
- Eén sleepplade, vent.kast Leichel? grenen. Platen i.p.v. pulpeten, fundamentbalk Leichel
- Pijpwerk: Opsneden verhoogd, matig kernsteken, voetopeningen veranderd. Enige stemlappen, beweegbare hoeden. Bovenranden matig beschadigd, Pijpen ernstig platgedrukt en verbogen, 30% tin of minder. Orig. lepels, sommige tongen orig., bekens origineel.
- Algemeen: Orgel thans gedemonteerd, houtworm.
- Documentatie Ulenpas etc. Pas sinds 1868 wordt orgel in notulen genoemd.
- Op laatste blz aantekeningen over 2 Courtain-orgels, omdat Leg zich afvraagt of er (gezien het jaar 1777) verband is. Hoch Elten (zijn eerste orgel?) en Emmerik Martini.
- 30/8'62 Ous aan KV. Na hernieuwde inspectie orgel alsnog bereid subsidie te verlenen en advies Engels als adviseur te kiezen.
- 13/1'64 Leg aan Van Wilsum Sr te Zoeterwoude. Opdr. namens KV restauratie 2 koperplaten met inschrift over schenker orgel.
- 7/2'63 vL aan KV. Offerte voor restauratie met omschrijving (zo is het niet uitgevoerd).
- 11/2'63 Leg aan KV. Ous accoord met offerte vL, die ook kas maakt, aansluitend aan front.
- 13/7'63 Leg aan Ous. In Hoogkeppel zijn mooie bakstukken en dezelfde slappe Leichel-knoppen als Drempt had en één originele knop. Die zou gecopiëerd kunnen worden. Hij oppert de mogelijkheid, dat Derk of B.J.Grutterink (die beiden ook aan het "orlogie" in de toren van de kerk in Drempt werkten) het orgel in Drempt in elkaar heeft geflanst voor een prikje. Rouwenhorst stond bekend als een zuinig heer. Over de inscripties in het orgel te Keppel: "Nolting geht nun nach Haus" en Johannes Hageman. De "i" in zijn voornaam wijst op Duitsland.
- 23/7'63 Leg aan Ous. Bouwcontract M.v.Deventer in Hoogkeppel gevonden in Rijks-archief Arnhem.
- 24/7'63 Rijks-arch.Arnhem aan Leg. Gegevens over familie Grutterink.
- 31/10'63 Instituut de Vooy (Rijks Univ.Utrecht) aan dochter van Leg. Verslag onderzoek parkamentsnippers: XIVB. Verder nog weinig te zeggen.
- 19/11'63 Leg aan Mr K.Schaap te Arnhem. Over G.Ras (Gelre, XXVIII, 1925 p 68) waarin: Wagner wilde één of twee 8 vts orgels maken van het oude Hagerbeer-orgel te Arnhem. Is er een betaling van W.H.v.Rouwenoor? Was v.R. familie van een magistraat of kerkmeester?
- 26/11'63 Arch.Gem.Arnhem aan Leg.: 1772 "afbraak" oude orgel publiekelijk verkocht. Koper niet bekend.
- 23/1, 26 en 28/2'64 Arch.bur. Clerx te ? Tekeningen orgel.
- 13/2'64 Leg aan arch. Avink. Geschiedenis van het orgel, vooral wat betreft de kas.
- 15/4'64 Leg aan KV. Reactie op folder met onjuiste gegevens. Uitvoerige beschrijving van het orgel.
- z.d. (Leg) aan OB. Dispositie met korte toelichting; sommige details uitvoeriger dan in vorige.
- 25/5'64 Leg aan "De Gelderlander". Reactie op onzinnig artikel. Verzoek bijgaand nieuw artikel te plaatsen.
- 11/11'64 vL aan Ed. Bevestiging: P4 wordt geheel vernieuwd. Mensuren daarvan.
- Afbeelding wapen (met leeuwen) van Van Rouwenoor

Zeddarn, Hervormde Kerk. Een stuk tussen die van Drempt:

30/8 '62 Leg aan Ous. Orgel Zeddarn heeft verm. de volgende dispositie gehad:

Coevorden, Hervormde Kerk.

- Kladge met dispositie. I. P8 B16 Hp8 O4 Splf4 Q3 Co4 O2 Mxt1^{1/3}'(nw) Tb/d
II. Bovw. Sal8 Gmb8 Qdn8(nw) F4 Wf2 Dlc8 C-f'' Aangehp ca 1895.
- 18/1'64. Leg aan pIOC over mogelijkheden wat te doen met uit ca 1895 daterend orgel ².
- 18/1'64 Leg aan Stadsarchivaris Coevorden. Is iets bekend van het door Hess genoemde orgel?

2. Ordner "Lochem, Grote orgel, koororgel, correspondentie."Afkorting.

Stichting Stichting Grote Kerk Lochem

Grote Orgel. (Zie ook map 10.)

- Fotocopie van een artikel uit onbekend boek over de orgelmakers Brammertz en Gilmann.
 - Geschreven gegevens over familie Gilman en Bramers.
 - Broekhuizenbericht over R.K.Banekerkerk Alkmaar (uit arch. J.Zwart). Bij Duytenbeek bijgeschreven "waarschijnlijk Deytenbach" ³.
 - 28/10'65 Gem.archief Alkmaar aan Vente. Orgel RK Banekerkerk volgens artikel C.W.Bruinvis "De statie van St.Dominicus te Alkmaar" in bijdragen voor de geschiedenis van het Bisdom Haarlem, 1897, p 199: Orgel in 1757 gebouwd door N.N.Gildeman te St.Cornelis-Munster bij Aken. 16 reg. in 1760 Vox hum. toegevoegd, 1789 hersteld. Later overgebracht naar de tegenwoordige RK Dominicus uit 1866, 30 jaar later naar Hilversum verkocht. Bijgeschreven 1923 Cello 8' en Bourd 16' pneum.lade Van Dam Utrecht. (Uit andere stukken blijkt, dat de archiefstukken waaruit Bruinvis kennelijk gegevens heeft ontleend nergens meer te vinden zijn)
 - Foto Gilman-orgel te Lisse.
 - 12/9'68 Fl aan Leg. Gegevens orgel Hilversum met wat oorspr. disp lijkt te zijn geweest⁴.
 - 10/4'69 Leg aan KV. Globaal restauratieplan, uitgaande van door Fl genoemde oorspr. dispositie en toevoeging rugwerk (3 klav dus) en een pedaal in torens van 9 stemmen.
 - 21/4'70 H.Hulverscheidt aan Leg. Lijst van orgels van Johann Jakob Bramers en zijn opvolger en schoonzoon Laurentius en Johann Theodor Gilman. Aanvullingen: Leg 16/5'70 en Hulverscheidt 26/10'70.
 - 13/12'71 Ous aan KV. Adviseurschap Leg. goedgekeurd, mits in samenwerking met Hü.
 - 29/12'71 Fl aan Leg. Nieuw restaur.plan (niet het definitieve).
 - Correspondentie met D.Wijma, arch. Velp.
 - 15/3'73 Leg aan KV. Geschiedenis orgel en tegenwoordige staat.
 - 22/8'73 Fl aan KV. Offerte met de dispositie, genoemd in stuk 29/12'71.
 - 1/11'74 Fl aan Stichting. Bevestiging aankoop (van in Fl's bezit zijnd) o uit Hilversum, onder conditie dat Fl restauratie doet.
 - 4/4'75 Leg aan Wijma. Over vormgeving onderpositief.
 - 28/8'75 Fl aan Stichting. Reactie op definitieve opdracht.
 - 8/10'75 Verslag verg. 8/10'75. Hü: Pedaal (Van Dam) te koop van KV Dokkum. Bedoeling dat Fl het koopt. Fl zal proberen oude onderdelen te verwerken om subsidie voor het vrije pedaal te krijgen.
 - jun'76 Correspondentie over afwijkende toonhoogte. Reactie Leg. Mooiste: koororgel in hedendaagse stemming.
 - 3/9'76 Leg aan Stichting. Dokkum wil orgel in zijn geheel verkopen. Daar hebben wij niets aan.
 - 13/1'77 (Fl?) Zeer uitvoerig rapport. Was in Alkmaarse schuilkerk balustradeorgel, klav, achter, lade lager dan klavier, stekermech. Indeling van frontzijde gezien: A .. h'', G F Ds Cs C D E Fs c'' ... Gs.
Deel lade niet gebruikt, omdat daar vroeger de mechaniek lag. Opstelling in Hilversum: P8 Str8 B8 Op.pl O4 Q3 Op.pl Str8 Mxt2-3st F4 F4 (aan vorige gekoppeld) Op.pl Op.pl O2 T8d T8b, laadje voor cs''-f'' (later). Moet in Alkmaar a.v. geweest zijn:
P8 B8 O4 O2 F4 N3 T1^{3/5} Ssq2-3st Mxt4st Tongwb Twd Twb Twd Tw⁵, later 2 slepen toegevoegd⁶.
- Voorstel Lochem: Uitbr.lade vervalt (geen ruimte): er is genoeg plaats op oude lade (enkele dikke scheiden). Tenzij anders vermeld: oud:
- Man. P 8 (af Gs oud), B 8 (af c oud), Co 5 st (nw naar Hulst St.Willebr.basiliek verhoogd, tussengepl.stok), O 4, O 2, F 4, N 3 (nw), T1^{3/5}, Sq 2-3st (deels oud), Mxt 3 st (nw, tussenengepl.stok), Cmb 4 st (ged.oud), T 8 b/d, Klar 4 b, Tr 16 dc, Vh 8 (alle tongw nw).
- Brstw (gemaakt van oude Bvw). Lade blijft (chromatisch). In Hilversum: Tngw 8, Gh 2, F 4, Str 8 (gaten C-H later bijgemaakt), Fltr 8, Hp 8. Hier uitbr.lade handhaven. Bij voorkeur ventielbak naar andere kant (bereikbaarheid). Voorstel: B 8 (C-d is omgebouwde VdG), P 4 (C-Fs nw, rest uit Q 3 Hw), N 3 (van Fltr), Gh 2, Kh 8 (nw), (N 3 doorgeschgrapt: Fltr 8 af c, inscr. Salicionaal). Waar niet anders vermeld zelfde makelij als Q 3 Hw.

² Het orgel was van 1897, gemaakt door Proper.Nieuw orgel vdB&W in de oude kas met behoud frontp.

³ Afschrijver moet het verkeerd hebben gelzen: In de transcriptie van Gierveld staat ook Deytenbach.

⁴ waar niet veel van klopt (vO)

⁵ Komt overeen met opgave Hess, die Oct 2 kennelijk vergat.

⁶ Wat Fl hier schrijft kan niet kloppen.

Ped Voorstel B 16, Opf 8, Bz 16, T 8, Kl 4. Voorstel vulstemmen:

	Sq:			Mxt			Cmb			
C	1 3/5	1 1/3		2	1 1/3	1	1	2/3	1/2	1/3
c'	4	2 2/3	1 3/5	2 2/3	2	1 1/3	1 1/3	1	2/3	1/2
c''				4	2 2/3	2	2 2/3	2	2	1 1/3

Mensuren. Principes volgens welke nieuwe mensuren worden bepaald.

- 2/2'77 Details registers: Qnt was uit tijd Bovw. Mxt was samenraapsel, waarin deel Sq. Wordt nu Cmb Fl aan Stichting. De vraag of orgel "opgewassen zou zijn tegen de ruimte van de Grote Kerk." Er is een open ruimte op de lade, in eerste aanleg van het instrument bestemd voor mechaniek.
- 3/2'77 Leg aan Stichting. Uitvoerige uiteenzetting betr. de problematiek van samenspel met anderen bij afwijkende toonhoogte.
- 11/5'77 Leg aan Stichting over uitbreiding met cs'''-f'''.
- 13/5'77 Aantekeningen, deels gelijk aan wat in volgende stuk staat. Verder o.m. welke Mxt-pijpen er nog zijn .
- 17/5'77 Fl. Verslag bespreking. Alles op oude plaats aan de hand van inscripties. cs'''-f''' (latere toev.) worden vervangen. Baarden aan Pr worden verwijderd, Ronde opsn. in Gh2 Pos) worden rechtgemaakt, Stemkr. dicht (tot 1/2 toon beneden 440). Al.verf verwijderen, later beslissing over tinfoelie, Pijpw Mxt2-3st wordt verdeeld over Cmb en Sq. Cmb wordt nu in de bas: 1 2/3 1/2 1/2. Mxt Hw krijgt zelfde mensuur als de Cmb. Mens. tongw. nog niet bekend. Nog niet voldoende meetresultaten bekend van RK Ootmarsum.
- 28/6'77 Stichting aan Fl. We denken aan een transpositieklavier. Kosten?
- 29/8'77 Fl. Verslag bespreking. Over aantal pijpen die moeten worden verlengd. I.p.v. T 4 b en T 16 dc "met het oog op grotere bruikbaarheid" komt er Fag 16 b/d. Voorkeur voor copie T 8 van Gendringen. Bz: houten bekers, indien plaats dat toelaat.
- 8/9'77 Leg aan Stichting. Na experimenten bleek duidelijk dat oude pijpwerk 't best tot zijn recht komt bij toonhoogte 1/2 t. beneden normaal. Wachten met tongw. maken tot orgel in de kerk staat. Over transpositieklavier. Beter: positiefje in moderne stemming.
- 12/10'77 Stichting aan Leg. Accoord met lage stemming onder voorwaarde dat er een transpositieklavier komt.
- 11/11'77 Stichting. Verslag bespreking. Over front, balustrade, wie snijwerk maakt. Werkwijze tongwerken niet kostenverhogend. Bij gebruik van een transpositieklavier kan o. niet goed worden gestemd. Daarom subsidie te krijgen voor koororgel?
- 3/12'77 OC aan KV. Van Wiersma vernomen: Geen subsidie voor koororgel, wel voor één transpositieklavier (niet twee).
- 13/12'77 J.Jacobs, Velp, schilder aan arch.Wijma. Offerte voor speciaal schilder- en verguldwerk. (Uit verdere corresp. blijkt, dat Jacobs inderdaad het decoratiewerk heeft verricht. Daniëls ontwierp het lofwerk.
- 14/12'77 J.H.Ziel aan Fl. Diepenheim, idem voor "gewoon" schilderwerk.
- 5/1'78 Fl. aan Stichting. Offerte over snijwerk en schilderwerk.
- 9/2'78 Leg aan Fl. Over reg.namen orgel in Brügggen. Voorstel de foute spelling niet over te nemen. Fl.trav. zou (als bij Broekhuizen) beter Sal. kunnen heten.
- 18/7'78 Leg aan A.Takken te L. Wie uitgenodigd moeten worden: Hieruit blijkt, dat H.G.Daniëls te Arnhem ontwerper van het lofwerk was, G.W.de Wit Waddinxveen vervaardiger snijwerk, J.Jacobs Velp schilder en Ziel Diepenheim ook schilder.
- 4/8'78 Fl. aan Leg. Over ingebr.n. op 18/7 en keuring.
- 6/11'78 Leg aan P.J.de Jong, Hilversum. Destijds was Hilversumse archief niet toegankelijk. Alsnog gegevens gevraagd.
- 8/11'78 G.vd Steen, Hilversum aan "vr.de Jong". Vergadering "Het Bestuur" 3/6 1896. 2 heren adviseren tot aankoop orgel St.Dominicus Alkmaar. Besloten met Maarschalkerweerd condities te bespreken. Idem 10/6 1896 aldus besloten , aankoop voor f 800.- , reparaties en Vh8 -> Dlc8.
- 21/11'78 Leg aan Stichting. Verslag eindkeuring. Restauratie geslaagd op enkele punten na: Bz16 te luid. Hiervoor en voor de Trem. Pos. die niet goed werkt zal verder worden geëxperimenteerd (toezegging Stekete).
5/2'79 Leg aan Stichting. Over nieuwe onderdelen Bazuin.
mei'79 Fotocopie uit HO over Lochem (Kriek).

Koororgel.

- 1977 (of later) Boekje "De Hervormde Kerk van Heemse". Over orgels:
- 1807 geschenk van Vrouwe van Heemse Clara Feyoena van Raesfeld. Foto van deze situatie.
- 1917 Nw orgel, geschenk van fam. Vinke te Amsterdam en de gemeente Heemse. Bouwer niet genoemd. Foto. Oude verkocht naar Pesse.
- 1977 Nieuw o Blank in kader kerkrestauratie:
Hw P8 Hp8 O4 Spf4 Q3 O2 Mxt3-5st reserve (Dlc8)
Onderpos Hp8 F4 N3 Wf2 T1³/₅ Ped B16 T8 Trem (hele werk) "front in stijl rond 1800".
- Boekzaalbericht Heemse 1807.
- 12/5'78 Leg aan V. Heemse. Dank voor bereidwilligheid het "Clara Feyoena orgel" af te staan. Voorstel betaling. Het orgel heeft normaaltoonhoogte, in tegenstelling tot het grote orgel in Lochem, waarop niet met blokfluit e.d. kan worden samengespeeld.
- 29/5'78 Fl. aan ? Offerte voor P 4, Hp 8, P8 dc,Q 2²/₃(nw), Gedf 4, O 2, Mxt 3-4st (nw), T 8 of ander reg. na

- overleg (nw). Windl.restaur. met dekplaat, geheel nieuwe windv. Restant kas aanvullen. Meerdere exemplaren. Op enkele daarvan toegevoegd i.p.v. Trompet: Kromhoorn 8'.
- 31/5'78 Leg aan Stichting. Over Boekzaalbericht en over Quellhorst, leerling van Courtain, over bereidwilligheid Wiersma subsidie te bepleiten .
- 21/9'78 Stichting aan diverse instanties. Historisch koorogel gekocht.
- Leg. Over koorogel dat ook bij trouwdiensten dienst zal doen.
- 10/9 en 27/10'81 D.Wijma arch. Velp over kleurstelling en herstel tekst over schenkster.
- 9/1'81 (Leg). Opmerkingen betreffende de huidige toestand van het orgel (zeer uitvoerig). Kas dieper gemaakt, lade CD-f", apart laadje met zinken p. voor Cs, klav, gr.deels oud, tractuur, windv. (verdwenen), pijpwerk (tenzij anders vermeld orig. op Cs na, en indeling frontp., tussenvelden stom, oude inscripties): P 4 tussenvelden front stom (geen kernen), B 8 (C-H grenen), strijker dc (XX), Strijker dc (XX), F 4, O 2, Strijker 8 (XX), P 8 (oud a-e"). Inscripies in F 4, O 2 en P 8, waarin veel verschuivingen. Restaur.voorstel. Herstel kas, geen Cs (geen ruimte) P 4, B 8, P dc 8 (doorgeschrapt: Fltr 8) Q3, (van oude Pdc8), F 4 (terugschuiven naar inscripties), O 2 (idem), Mxt 3 st (nw, doorgeschr.: 4 st), Kh 8b/d. Tinfoelie en bladgoud op front. Baarden Pr-fam. weg. Mensuuroverzicht. Mxt (na doorschrapen van wat er eerst stond):
C	1	2/3	1/2	1/3
c	2	1 1/3	1	2/3
f	4	2 2/3	2	1 1/3
- 12/1'82 Leg aan Fl. Bewondering van hetgeen uit deze ruïne is gemaakt. Aantal wensen details intonatie. Hij heeft het nu over Dulciaan.
- 12/1'82 Leg aan M.Seybel, Elburg. Boekzaalbericht, Crh en Fltr waren verdwenen. Van Mxt waren pijpen in Oct 2. Stond 1919-1962 in Pesse. Er was geen Quellhorst-voorbeeld voor de Kromhoorn, daarom Dulciaan Elburg als voorbeeld genomen. Lade zonder Cs, wel toets Cs aanwezig. 1845 heeft Scheuer aan o gewerkt. (aantekening in kas). Op Q3 veel inscripties. Die zou dus ouder kunnen zijn, aslmede veel onderdelen van dit orgel.
- 14/1'82 Leg aan Stichting. Verslag keuring met Wiersma. Nog wensen t.a.v. enige tonen. Plaats orgel lijkt niet zo goed.
- 7/4'82 OC aan KV. Verslag eindkeuring in positieve zin. Ook opmerking over plaats orgel.
- 28/4'82 J.L.Pol, Pesse. KV te P. heeft 16/9 1919 o gekocht van De Koff, o uit Heemse afkomstig. Later maakte de familie der schenkster bezwaar. Eind jaren 50 een orgel gekocht van Fl, die het oude zelfs voor de sloop niet wilde overnemen. Een comité in Heemse heeft het teruggekocht voor (naar schr. meent) f 500.- Een half jaar later deed het dienst in een jeugdgebouw te H.

3. Ordner "Doesburg".

- Foto's.
 - Rapport over vroegere orgel, fotocopieën van archiefstukken daarover en rapport over een nieuw orgel.
 - Correspondentie over oorlogsschadevergoeding.
 - Tekeningen kerk en orgel.
 - 6 negatieven 6 x 6 van Flentrop-orgel Doesburg.
 - mensuren.
- '52 - '53 Stukken over bouw Flentrop-orgel. Opdracht 9/9'52. De kas is gemaakt door de Heer Visscher te D.
- 7/10'52 Leg aan "Beste Dick". Interessante brief o.a. over Eé en Vdg.
- 3/9'53 Progr. ingebruikneming.
- 4/9'53 Kr.knipsel . Over ingebruikneming Fl.orgel op donderdag (dus 3/9'53) met foto zoals het stond opgesteld in de Brouwerskapel der Bavo in Haarlem.
- 16/6'54 Dick aan Johannes. Over prefocelplaten.
- 15/1'65 Offerte Fl. voor uitbreiding en verplaatsing bestaande (Fl)-orgel.
- Correspondentie over plannen aankoop Walcker-orgel uit Rotterdam, o.a. artikel voor HO, waarin op onjuistheden wordt gewezen op hetgeen Eé schrijft: verm. definitieve versie en concepten daarvoor.

4. Ordner "Correspondentie Gendringen, Zeddum".

Stukken over onderzoek naar Courtain en de familie Nolting.

- 31/3 1783 J.Courtain aan ? Brief in frans, overgetypt.
- Uitreksel uit Kaufmann Oldenburg, p 28 (Courtain en Krämershoff) en 162 (Gesellen bei Courtain).
- 5/2 1784 H.J.Schreckan (Schreihan?) aan ? Brief in duits over een nieuw Courtain-orgel in Emmerich.
- Leg. Aantekeningen over orgels te Hoch-Elten, Xanten, Emmerich Martini.
 - Leg. Aantekeningen uit Dr Gregor Schwake, Über den Orgelbauer Jacob Courtain, Kirchenmusikalisches Jahrbuch 1930, 25.Jahrgang pag 117:
- Hierin genoemd: Emmerich Aldegundis 1780, 1924 verdwenen, Emmerich, St Martini Stiftkirche, 1781, huwelijk met Louisa Friederica Charlotta Baronissa de Sernery, gegevens over C. uit "Musikalische Korrespondenz der teutschen Filarmonischen Gesellschaft, jaargang 1790 en 1791, Osnabrück 1790 (na afgebroken contact met König), Oldenburg Lamberti mislukte orgelbouw wegens te vochtige kerk, 1800 voltooid door zijn meesterknecht Krämershoff. 1825 arm overleden in Burgsteinfurt. Mondelinge traditie over verleden van C. 1803, verloting van toetsinstrumenten van C, die waren gemaakt naar laatste band

- Bédos.
 Oldendorf bij Osnabrück 1803 , Veldhausen, Ref.k. 1793. Laatste twee vermoedelijk bijgeschreven toevoeging Leg. In vorige ook gegevens van na 1923 (het jaar van S's proefschrift over C).
- Leg. Aantekeningen over Nolting-orgels:
 - 8/3 1785 Wilh.Plönis aan ? Over Courtain die net uit Osnabrück is teruggekomen en wegens overstelpende hoeveelheid werk het orgel in Moers niet kan maken.
 - Brief Courtain naar Moers (uit: 5 brieven van Courtain in M&M dec'56, feb'57, apr'57, mei'57).
 - Excerpt uit archief Aartsbisdom Utrecht XXXVII (1911) "Zeddam en Azewijn".
 - 4/1'62 Stadtverwaltung Emmerich aan Leg. Sterfdatum J.D.Nolting in register Ev. Gemeinde: 6/1 1848.
 - 11/1'62 Idem. Andreas Dietrich Holland, Orgelbauer: 25/11 1858.
 - 20/1'62 Ev.Kirchengemeinde aan Leg. 14/11 1784 huwelijksluiting Johann Daniel Nolting uit Vlothow en wed. Holland, geb. Brunckhorst uit Esssen. Uit dit huwelijk 2 dochters.
 - 23/1'62 Hauptstaatsarchiv Düsseldorf aan Leg. 1838 rep. orgel Ev.k.Emmerich "Nach dem Anschlage des hier wohnenden tüchtigen Orgelbauers Nolting und dessen Sohn Holland vom 19.März 1840./..", 11 mei goedgekeurd, 31/3 1842 werk voltooid. H. moet dus N's stiefzoon zijn geweest.
 - 4/2'62 Dr Karl Dreimüller, Mönchengladbach aan Leg. Over Courtain. Litt.opgave Schwake, Theodor Pater Gregor O.S.B. Forschungen zur Geschichte der Orgelbaukunst in Nordwestdeutschland. Dissertation Münster 1924, mach.schrift, gaat voornamelijk over Courtain, Gregor Schwake: Über den Orgelbauer Jacob Courtain. in Kirchenmusikalisches Jahrbuch, 25. Jahrgang, Regensburg: Friedrich Pustet 1930, p 117-121, W.C.de Jong, Jacob Courtain, mystérieux maître-organier français, en Allemagne. in L'Orgue, nr 83 (apr-sep 1957) en apart nummer geredigeerd door Dufourcq "30 ans au service de l'orgue français".
 - 20/2'62 P.Dr.Gregor Schwake aan Leg. Kan niets over Nolting zeggen.
 - 23/4'69 Rheinmuseum Emmerich aan Leg. Nolting heeft een o. geleverd in St.Hubert bij Kempen.
 - 4/5'62 H.J.Brilmann, Almelo. Over correspondentie met Courtain betr. Almelo, doopsgez.
 - 11/5'62 Landschapsverband Rheinland aan Leg. Lijst leverbare orgelfoto's.
 - 4/6'62 Evang. Pfarramt Xanten aan Leg. Vlgs Hulverscheidt Köln is o in Xanten in 1785 door Courtain geleverd. Dr M.Blindow in Düren vermoedt dat dit Joh.Kaspar König is geweest, die het in 1792 repareerde. C. bouwde een o in Uedem, Kreis Kleve.
 - 3/7'62 Pastor Heinemeyer, Oldendorf aan Leg. Over Courtain-orgel te O. uit de tijd 1790-1800. Op 13/5 1918 zeer negatief oordeel van Paul Oeser, Osnabrück. 1 man.orgel te veel scherpe stemmen, onbruikbare Trompet, aangeh.P. alles in slechte staat. Alleen front bewaard gebleven.
 - 16/7'62 Gem.archiefdienst Amsterdam, aan Leg. Over de Amsterdamse Noltings (W.C.Nolting had een zaak van "muzikale instrumenten" in de Kalverstraat.
 - 25/11'62 G.Hövelmann aan Leg. Over Hoch-Elten, opsomming belangrijkste gegevens over Courtain.
 - 16/12'63 Stadtverwaltung Emmerich aan Leg. Adam Dietrich Holland geb. in Emmerich 14/3 1778 "Nach der von Ihnen angegebenen Eheschließung Noltings mit der Ww. Holland"⁷. Betr. Nolting: Was 1812 kerkmeester en kreeg toen opdracht het o uit het Kruisherenklooster naar Rees over te brengen. In 1833 is hij "Stadtrat, Orgelbauer en Ellenwarenhändler".
 - 16/8'63 Dr K.Grossmann aan de Heer Van Leeuwen te ? Over geboortedatum (30/8 1757), ouders en grootouders van J.D.Nolting.
 - 7/1'64 Dr Dieter Schulte-Bunert aan Leg. Vlgs een kroniek uit 1912 heeft Nolting in 1828 een nieuwe orgel (ter vervanging van een vorig) gemaakt in Brünen bij Wesel. 1904 Sauer Frankfurt a/d Oder: nw o in oude kas. 1964 Stahlhut, Aken nw orgel, waarbij Nolting-front in 2 delen werd verdeeld tot Hw en Rw.
 - Aantekeningen en correspondentie betr. enige Courtain- en Nolting-orgels.
 - Fotocopie krantenartikel over orgel in de Nieuwe Kerk te Katwijk (Nolting-restant)

Gendringen. Hervormde Kerk.

Stukken over de restauratie door Flentrop, 1963 - 65. Hieruit:

- z.d. Strookjes papier met metingen en overzicht metingen van enkele registers.
- 8/3'63 Fl aan Leg. Offerte, ook apart voor toevoeging B16 op pedaal en ped.koppel (waarom Leg had gevraagd).
- 4/5'63 Leg aan Fl. Ous niet accoord met invoeren, wel met Sb16 onder in de kas. Leg zegt, dat de ped.koppel niet nodig is, alleen een sperventiel naar de ped.lade.
- 30/5'63 KV aan Leg. Besloten tot restauratie. Geen Bourdon 16'.
- 3/5'65 Leg aan KV. Edskes en Leg hebben eindkeuring verricht op 28/4 en zijn vol lof over het resultaat.
- 31/5'65 Fl aan Leg. Metingen.
- 28/5'77 Leg Tekening (met maten) van een registerknop in Gendringen met mededeling: "zelfde als Reform.Kirche Veldhausen van Jac. Courtain" en tekening (met maten) toetsen en bakstuk.

Veldhausen. Reformierte Kirche.

- 19/5 1791 Bestek van een nieuw orgel etc. Geschreven afschrift.
 Tekening registerknop (vergelijk met Gendringen), op achterzijde dispositie⁸.
- jan 1793 Boekzaalbericht over ingebruikneming Courtain-orgel te Veldhuizen (Veldhausen). Geschreven afschrift.

⁷ Dit klopt niet: Heeft Leg een typfout gemaakt in zijn opgave? Heet hij nu Andres of Adam?
⁸ van vóór de laatste restauratie.

Zeddam, Hervormde Kerk.Stukken over de restauratie door Flentrop, 1962 - 69 en over historisch onderzoek. Hieruit:

- jun 1813 Boekzaalbericht Zeddam (en Mantgum).
z.d. Leg. Aantekeningen.
1812 orgel uit klooster Emmerik
1842 Mrt 19 werk blaasbalg (timmerman)
1843 J.D.Nolting & Zn Emmerik, reparatie, schoonmaken stemmen.
1844 buitengewone uitgave reparatie orgel f 130.- . Verandering van het orgel uitgesteld.
1845 31/7 Aan ... voor het karretje waarmede de Organist Zwaneveld mede naar Zeddam is geweest om het orgel te examineren.
Buitengewone uitgave aan J.D.Nolting & Zn orgelmaker te Emmerik 1e termijn vernieuwing orgel luid ordonnantie f 130.-
1846 voor verven kap orgel en een timmerman voor levering "ijken" ..
1846 aan Nolting & Zn te E 2e termijn f 116.-
1840 (?) aan Nolting & Zn te E rep. 17.-
1856 N.A.Naber Orgelmaker te Deventer schoonmaak, reparatie, intonatie, stemmen f 40.-
1857 F.Naber Orgelmaker te Deventer stemmen 10.-
1869 Aan Haffmans orgelmaker te Doetinchem 2/3 deel voor vernieuwen orgel f 300.-
1870 Aan Haffmans orgelmaker te Doetinchem laatste deel f 150.-
1873 Haffmans stemmen en knoppen f 23.-
(Verder had hij nog niet gekeken.)
- 1860 bestek nieuwe banken en aanbrengen volgens tekening bestaande trap naar de orgelzolder
 - Schets van plattegrond orgelgalerij.
 - Afschrift officiële stukken in het frans voor gratis overdracht orgel Couvent des Croisiers de la Commune d'Emmerick aan .. etc
- 1813 Den 2 april Daar het hiervoren gemelde orgel wegens deszelfs hoogte en Zwaarte, alsmede wegens te zware kosten , die aan hetzelfde zouden moeten besteed worden om hetzelfde weder in behoorlijke orde te brengen, zoo is hetzelfde me het orgel uit de Roomsche Kerk te Doesburg, hetwelk in den jare 1785 door den Heer Nolting te Emmerik voor die gemeente vervaardigd was, verruild geworden, onder beding dat de Roomsche kerkmeesters aan ons, behalve hun Lieder Orgel, ter goedmakng der onkosten zouden toetellen eene somma van Vier Honded Gulden, hetwelk dan ook door ... op geschied is den 4 may waarvoor door J.A.Hacklender quitantie is afgegeven.
- 23 - Heden is door mij het nieuw geplaatste Orgel in onze Kerk ingewijd met eene Leerrede over Psalm XXXIII:3. (In de Boekzaal staat 23 mei. Tekst der prediking hetzelfde)
Gerestaureerd door A.Holland te Emmerik (Bouman)
- 21/4'62 Leg. Rapport over het orgel. Vooral de historie van het orgel: Toewijzing orgel uit Kruisherenklooster te Emmerik, de ruil met Doesburg RK. Nolting geb. 1757 Vlothov - 1848, hij was luthers, huwelijk in 1784 met wed. Holland - Brunckhorst. Andreas Dietrich Holland, 14/3 1778 Essen - 1858 Emmerich. Notitie Ds Warnsinck, dat het Doesburgse orgel in 1785 door Nolting gemaakt was. Leg denkt, dat het uit de werkplaats van Courtain stamt. C. kreeg in dat jaar de belangrijke opdracht in Osnabrück, zodat hij het werk mogelijk aan Nolting heeft overgelaten.
Beschrijving huidige staat en summier restauratieplan.
Van dit rapport zijn 3 versies aanwezig.
- 4/6'62 Fl aan Leg. Prijsofgave. Na opmeting vn het pijpwerk en bestudering pijpstokken / roosters in overleg met mon.z., Rijksadviseur en Leg disp. vast te stellen. Wat de prijs betreft gaan we uit van de volgende dispositie: Princ4 B8 Fltr8dc Gedf4 Q2²/₃ O2 Mxt1'3st T1³/₅dc T8b/d T8 zal 4' lengte hebben (in een oud bestek van "Courtin" gesproken van T4', sprekende 8'
- (Deze zit in map 1:
- 30/8 '62 Leg aan Ous. Orgel Zeddam heeft verm. de volgende dispositie gehad:
Principaal4 B8 Flûte travers 8 disc Gedf4 Q2²/₃ O2 Mxt1'3st T1³/₅ of Vh dc T8b/d)
- 22/7'63 Leg aan Fl over teruggevonden kleuren.
- 22/8'67 OC. Mededelingen over de werkwijze der Orgelcommissie en "De generale Regeling voor de werkwijze van de Orgelcommissie, als bedoeld in ordonnantie 18-11-4".
- 24/1'68 KV aan Fl. Definitieve opdracht.
- 2/8'68 Voorstel nieuwe disp. met mensuren:
Bourdon 8'	C-H hout, c-f''' va Fluit 4' (opschrift 8' op pijpen)
Viola 8'	bestaand, C-H comb. met B8'
Prestant 8' dc	c'-a' van front (nu stom), mensuren Zeddam RK, P 16 dc en P 8 aldaar door elkaar in front
Prestant 4'	C-fs front, g-f''' van P8 en O 4 , kleinste bijmaken.
Ged.fluit 4'	Van B8'. Op c staat: B4'. Open af fs"
Quint 3'	C-a' van P4 en O2, b'-f''' van Q3 conisch, Fs-A, H,f nieuw
Octaaf 2'	C-f''' van O4 en O2, kleinste 4 nieuw

	Fluit 2' Van Quint 3' open of gedekt, 2 mogelijkheden.
z.d.	Tekeningen.
7/8'68	Fl (Steketee) aan Leg. Voorstel dispositie: Zo goed als alle pijpen worden dan weer gebruikt, behalve 24 houten pijpen en enkele van de Prestant (w.o. de grootste). Betr. F2: voorkeur voor Openfluit: "ook al, omdat daarbij meer oude pijpen gebruikt kunnen worden".
20/8'68	Leg aan ? Nieuwe dispositie met mensuren. Bij enkele ook die van overeenkomstige registers in Zeddam RK.
aug'68	Correspondentie over evt. inschakelen OC.
19/11'68	Leg aan C.Edskes die nu weer aan 't opknappen was. Over de tevoorschijn gekomen kleuren.
4/2'69	OC aan KV. Mededeling eindkeuring op 4/2'69.
11/2'69	Kr.knipsel over het orgel ⁹ .
7/3'69	OC aan KV. Verslag eindkeuring. Windlade van verende constructie voorzien, mechaniek gereviseerd en ten dele vernieuwd. Het pijpwerk is hersteld en - waar nodig - aangevuld, terwijl de dispositie na een analyse van het pijpenbestanden vergelijking met orgels van dezelfde orgelmaker weer in oorspronkelijke staat is teruggebracht. Verder over het schilderwerk.

5. Ordner "Verschillende Correspondentie, o.a. Varsseveld, Enschede Vredeskerk".

Enkele stukken door mij (vO) naar andere map (logischer plaats) overgebracht.

Anthon van der Horst.

1988 Correspondentie over herdenking 25 jaar voorheen overlijden Anth. vd Horst. O.a. over verschijnen CD van uitvoering Matth.Passion onder vdH.

Midwoud.

21/9'85 (Leg?) aan D.Wijma, architect te Velp. Orgel 't beste achterin de kerk.

Amsterdam, Concertgebouw.

10/4'92 krantenknipsel

Alkmaar Grote Kerk.

- Mensuren en correspondentie.

Onbekend.

- 14 foto's in aanbouw zijnd orgel.

Varsseveld, Hervormde Kerk.

- frontfoto.
- Correspondentie (zonder resultaat) om de oorspronkelijke dispositie te achterhalen.¹⁰
- Correspondentie over herstel snijwerk door Daniëls.
- Aantekeningen over Derk Grutterink en Th. Houben (vorige orgel).
- 11/7'63 Leg aan Kobus (archivaris). Gegevens over Derk en B.J.Grutterink.
- 28/8'63 Leg aan Vente. Huidige disp. In febr '21 verving Schwarze 2 reg van Hw, ook 2 reg van Bovw.zijn van latere nog niet achterhaalde datum. Achterzijde: Uit Rijks-archief Arnhem. Ook aanwezig bij Hoogkeppel. Zie Aldaar.
- 30/8'63 Vente aan Leg. Dank voor de tekst betr. Hoogkeppel, Math.v.Deventer. Het bestaan van het stuk was me bekend, maar ik was er nog niet aan toe gekomen die te bestuderen.Disposities van Knipscheer-orgels:
Amsterdam, Noorderkerk 1849
Hw P16 B16 O8 Rf8 O4 Rf4 Q3 O2 Sch3-4st Mxt6st Co5st T8 (voor wat kennelijk O2 is, staat iets anders: typfout)
Bovw Bp8 P8 Qd8 O4 Dwf4 Nas3 O2 Sxq 2 st Vh8
Ped P16 B16 P8 Hf8 Rq6 O4 Bz16 T8
Pijnacker Herv.k. 1830.
Hw B16 P8 Hp8 O4 F4 Q3 O2 Mxt Co5st T8
Bovw Qd8 Hp8 VdG8 Opf4 (Vox Coel) ipv F2
Didam voorm. Herv.k. 1858. Waar is dat orgel gebleven?
P8 Bp of Gh8 Hp8 P4 F4 Q3 Gh2 Mxt2'2st T8b/d
OP grond van deze disposities zou ik zeggen dat U de meeste kansen hebt, als U de niet originele registers in Varsseveld vervangt door Baarpijp, Quintadeen en Sexquialter. Jammer dat ik niet positiever kan zijn.
- 30/8'63 Bestek restauratie, alleen ondertekend door Leg en vdB&W.
- 23/9'63 KV aan Leg. Besloten tot opdracht aan vdB&W.
- 23/9'63 Leg aan KV. Geen subsidie (mededeling Ous).
- 29/10'63 Leg aan Simon Admiraal te Voorburg, organist Noordwijk-binnen (Knipscheer). Verzoek toestemming opmeten mensuren aldaar.
- z.d. Aantekening: Een adres in Noordwijk -binnen en een disp. (blijkt van Noordwijk-binnen te zijn vO):
I. B16 P8 Hp8 O4 Fldlc4 O2 Q3 T13/5 Co4st Mxt3-4st T8b/d
II. Hp8 VdG8 P8b/d P4b/d Dwf4 Gh4 (1950: Sch1'3-4st) Wf2 Dlc8 Trem
- Ped. OpenSb16 O8 B83 kopp C-f", C-d'
Mensuren Fld4'
- 4/5'64 Leg aan KV. Balgen blijken van inferieure kwaliteit te zijn. Voorstel: moderne windvoorziening in orgel, orgel naar achter plaatsen.
- 9/5'64 Leg aan KV. Na demontage is oorspr. disp. vrijwel zeker uit laden af te lezen. Oorspr. plan moet worden bijgesteld:
Hw. P8 B16 Rf8 O4 Q3 O2 Mxt5-6std/b Co3st T8b/d
(voorheen ipv Mxtb/d een doorl Mxt 3st en Sal8 uit 1921?)
Bvw Bp8 Qd8 (C-H met Hp) P8(c') Hp8 Dwf4 F2 Vh8
(voorheen i.p.v. Bp en Qd: Viool en Celeste uit 1921? Uit andere stukken: Bp nog aanwezig aan buitenzijde achterwand).
Ped Sb16 O8 Fg16 (Fg16 niet aanw maar door Kn. voorbereid).
- Aantekeningen: mens. Fg16 van Bätz Nw K Dordrecht, Qd en Mxt te Pijnacker, een Fldlc4
- 29/9'64 Leg aan vdBerg. Over het Knipscheer-orgel te Winkel, dubbelganger van Varsseveld.
- z.d. Leg. Verhaal over het orgel (voor kerkblad of programma ingebr.n. of i.d.)
- 23/3'65 Leg aan KV. Orgel in orde.
- 26/8'77 Restaur.comm. te V. aan Leg. Verzoek restaur.gegevens uit '62 aan Bolt ter hand te stellen.¹¹

Aanv. 28/3'01 (de brief van Vente 30/8'63.

¹⁰ Het oorspr. contract is later gevonden in Winkel.

¹¹ Het orgel is na de kerkrestauratie door Blank onder Bolt gerestaureerd: Orgel weer naar voren, windvoorziening in oude stijl, nieuwe Mixtuur en Viool (i.p.v. Qdn) naar o. te Winkel (vO).

Hengelo (Ov), Baptistenkerk.

- z.d. (Vdg). Bestek stokladensysteem I. P8 Qd8 O4 Sxq2st II. Rf8 Bp4 N1 $\frac{1}{3}$, Ped. Sb16 Gedb8 Flb4. Normaalkoppels, Sub-en superkoppels, vrije en vaste comb, Trem II, mensuren. C-g", C-f
- z.d. Niet ondertekend contract Vdg en Kerkbestuur.
- 26/10'53 Leg aan Ds Wesseldijk te ? Vernietigend oordeel over een onder de OC vervaardigd mech. o¹².
- 28/3'55 G.Peuscher, Hengelo aan pIOC. Verslag onderzoek na klachten. Vdg heeft windverlies opgeheven. Binnenkort zal hij eindkeuring doen.
- 14/7'62 Leg aan Kerkbestuur. Omschrijving uit te voeren werk aan orgel.
Vervallen van speelhulpen, herziening tractuur, 3 nieuwe laden el.pn of zuiver electr. Verwijdering overlengtes. Voorstel offerteaanvraag bij Koch, Slooff en Vermeulen Alkmaar.
- 26/7'62 Koch aan B.J.Kuipers Hengelo. Offerte.
- 21/8'62 Slooff aan Leg. Offerte.
- 6/10'62 Leg aan Kr. Opdr. aan Sl gegeven. Over elektronische "orgels".
- 23/11'62 Kerkbestuur aan Leg. De organist wil de oct.koppels behouden. Het blijkt dat er 1 register op II bij komt.
- 10/12'63 Leg aan Kr. Over experimenteren met door Vdg mishandelde pedaalpijpen.
- 6/4'64 Leg aan Kr. Sl heeft aan verplichtingen voldaan. Moet wel nog iets aan windgeruis en intonatie gedaan worden. Opsneden nieuwe Oct 2 te laag. Advies schotten aan te brengen i.v.m. verwarming.
- 22/9'64 Leg aan Kr. Werk nu goedgekeurd.

Hummelo, Hervormde Kerk.

- z.d. Leg aan KV. Reactie op vraag organist uitbreiding orgel. Gaat moeilijk. Dan beter ander o. 2 o's in werkplaats vL voor deze kerk minder geschikt.
- 30/11'65 (Leg?) aan KV. Bestek nieuw o voor H. 2 kl, Sb in ped 9 st.
- 24/8'67 Leg aan KV. Reactie op vraag over o. Barsingerhorn Herv. dat te koop is. Hij kent het niet, maar wel soortgelijke die degelijk gebouwd zijn maar saai van klank. 2de klav. slechts 3 stemmen. Ook Flaes-orgel van de Luth.diaconie te Amsterdam niet geschikt.
- 15/9'68 Leg aan Fl. Gelieve orgel Torenlaankerk Hilversum voor Hummelo te reserveren. Zal onderzoeken of het daar past.
- 21/10'68 Fl aan Leg. 2 plannen voor orgel Hummelo, "uitgaande van het orgel van Hilversum".

Hoogkeppel, Hervormde Kerk.

- 1839/41 Uit Rijksarchief Arnhem, archief Keppel No 935. Contract en uitbetaling M. v Deventer 1839/40 (2 exemplaren, overgetypt, praktisch gelijk).
- Aantekeningen: De inscripties aan de binnenkant van de linker achterdeur.
- 13/7'63 Leg aan Heer Hazewinkel (KV). Verzoek de ene originele registerknop 14 dagen te mogen lenen om door een houtdraaier te laten kopiëren. Orgel hoort op mon.lijst geplaatst. Hete-luchtverwarming heeft funeste invloed. In orgel etiket Van Dam, Utrecht, restauratie 1939.
- Correspondentie over persoon van Ludovjcus Ajlou, Rijnsberg (die het wapen en 2 piramides op orgel heeft gemaakt)
- 7/8'63 Archief Nijmegen aan Leg. Gegevens over Matthijs van Deventer.
- 3/10'63 Leg aan KV. Weer verzoek de reg.knop te lenen. Ous zal gunstig adviseren betr. subsidie.
- 17/10'64 Leg aan KV. Reg.knop weer teruggeplaatst.
- 18/4'64 Leg aan KV. Bevestiging regelmatige inspectie van het orgel.
- 2/5'64 Leg aan KV. Advies onderhoud orgel (vdBerg, Fl, vL, niet Blank)¹³

Haarlo, Hervormde Kerk.

- Correspondentie 1964 over foto van het door Knipscheer in 1867 geplaatste kabinetorgel. uittreksel uit notulen 23/2 1867, klad met dispositie.

Enschede, Hervormde Vredeskerk. (Voor de tekeningen: zie andere map.)

- Klad: Meerdere ontwerpen voor een orgel van 15 à 18 stemmen. Of ze oorspr. voor de Vredeskerk zijn bedoeld, is niet duidelijk.
- Mensuren. Dispositie, samenst. Mixtuur en Scherp.
- z.d. (Leg?) aan ? Geschreven, klad. Waarom geen rugwerk is gepland, dispositie (afwijkend van latere).
- mrt'65 Stukken over maken orgelkas.
- 18/7'53 Fl aan Leg. Offerte.
I. P8 (koper af G) Rf8 (C-H koper) O4 Vlf2 Mxt1 $\frac{1}{3}$ '3-4st Kh8
II. Hp8 (C-H koper) Kpf4 P2 N1 $\frac{1}{3}$, Sch $\frac{2}{3}$ '2-3st
Ped B16(koper) P8(koper)Wf4 Rsp4'4st Dlc16. Laden achter elkaar, ped opzij. 3 kopp. C-f", C-f.
- 1/10'53 KV aan Leg. Opdracht tot ontwerpen orgel.
- 5/4'55 Leg aan Bijenhof & Zn, Vorden. Opdracht maken orgelkas.

¹² Een dergelijke brief aan Ds Wesseldijk (kennelijk van Leg afkomstig) zit ook in het Erné-archief onder Hees. Het zal dus handelen over het Vierdag-orgel te Hees (Herv. Petruskerk).

¹³ Het orgel is door Blank onder Talsme en v.d. Harst gerestaureerd.

- 26/4'55 Leg. Masuren Frontregaal. Hoe de dubbelconussen precies gemaakt moeten worden.
 16/5'55 Fl aan Leg. Vragen over de tongwerkmasuren. Reactie Leg in klad. Ook over plannen Glanerbrug en Vorden.
 aug/sept'55 Discussie Fl / Leg over masuren Rsp.
 sept/okt Correspondentie over frontregaal, waarvan de bekens uiteindelijk door Giesecke worden geleverd. Zo nodig later bekens doorzagen en dubbele kegel ertussen. Het 16v tongw is nu Musette.
 6/1'56 "Hervormd Enschede". Artikel (waarvan ook concept aanwezig) over 16/10'55 in gebruik genomen orgel.
 - Foto orgel.
 11/1'56 Leg aan KV. Eindoordeel: Beide tongwerken van ongebruikelijke constructie zeer geslaagd. Orgel behoort tot beste der hedendaagse orgelkunst. Suggestie over maatregelen voor betere belichting van het orgel.
 4/10'77 Vdg aan KV. Voorstel vergaande maatregelen wegens groot windverlies.
 3/4'78 Leg aan KV. Na onderzoek: Geen windverlies. Alleen ergens geringe bijpraak, die makkelijk is te verhelpen. Kleine pijpen beschadigd door onoordeelg stemmen (door Vdg). Hierbij 6 foto's.

Delft. Marcuskerk.

Leg schrijft (Enschede Vredeskerk, brief 3/4'78), dat hij bespeler is van het onder zijn toezicht door dK gebouwde instrument in de MK te D. Is er geen dossier van die orgelbouw?)

Tekeningen.

z.d. Anon. twee tekeningen zonder enige aanduiding. Volgende gebouw?

's-Gravenhage. Doopsgezinde Broederschap.

- 1963 Verslagen van besprekingen met Leg om te komen tot aanschaf van een orgel na kerkverbouwing. Leg maakte 2 ontwerpen: 2- en 3-klaviers en voor een tijdelijk positief.
 7/7'63 Leg aan Fl. Offerteaanvraag voor Hw, Brstw, Ped, 19 st.
 2/2'64 Onleesb. aan Leg. Oude orgel verkocht.
 19/11'64 Fl aan Leg. Beginnen met montage orgel.¹⁴

Enschede. Chr. Geref. Kerk. Spelbergsweg.

- 1952 Correspondentie, waarbij eerst Leg als adviseur is aangezocht voor bouw van een orgel in een nieuw te bouwen kerk (arch. Geels, Arnhem). Er is ergens sprake van subsidie, ook van schadeloosstelling. Zijn plan voor een orgel van 20 st. ging om fin.reneden niet door. Betr. een harmonium met versterker als noodoplossing gaf hij een negatief advies.
 17/1'53 Leg aan Vdg. Over zijn optreden: Bewering tegen Chr. Geref. dat hem de opdracht aan Geref. was gegund en omgekeerd.
 3/1'55 Leg aan PIOC. Reactie op bericht dat er orgelbouw zou plaats vinden.

Deventer Hervormde Grote of Lebuïnuskerk.

- 21/11'62 Slooff aan Leg. Offerte voor demontage balgen (wegens restauratie toren) en aanbrengen noodwindvoorziening.
 6/12'62 B&T aan Leg. Kunnen geen offerte maken: Veel opdrachten.
 6/2'63 vL aan Leg. Offerte.
 11/2'63 Leg aan Ir W.P.C.Knuttel. Beste dat vL dat doet, die restauratie heeft verricht. Toestemming vragen aan OKW.
 3/4'64 Arch.bur.Knuttel. Tekeningen.
 15/4'64 vL aan Knuttel. Omschrijving werk.
 16/4'64 Knuttel an vL. Opdracht namens KV.
 mrt'66 Belangrijke correspondentie tussen Leg en 2 personen van het archief te Deventer.
 18/4'66 Leg aan vL. Volgende in begroting opnemen: Balgen weer aansluiten, mechanische revisie, alle spaanbalgen gebruiken, daarvan 6 als reguleur, disp.wijz.:
 Hw. B16 -> die van Rw, T16 Gr oct opslaand maken
 Rw. B16 -> Hp8, op plaats daarvan Qd van Bvw, doorsl Clar -> Dlc8
 Bvw Qd8 -> nw Sal 8, Cello 8 -> Fltr8 (g), Doorsl.Hb8 -> Vh8 (Schnitgertype)
 21 bovenlab. in front vervangen, proeven met dunnere tongen voor de Trompetten, opschuiven kelen, bekens, etc, terugschuiven frontregisters, zwelwand verwijderen, Vervanging Veka systeem door plastic slepen met telescoopulzen.
 20/4'66 Leg aan KV. Na bezoek Ed: Eerst balgen aansluiten en dan verder zien, betr windvoorziening, revisie mechaniek (die nog oorspr. is). Disp. herstellen naar Holtgräve, vervanging doorsl. tongen en verbetering van de tongwerken (die alle van vO zijn) door opschuiving etc.
 20/4'66 Leg aan Ed. Over de slappe labia in het front. Over H's fl.trav in Ruurlo.
 22/4'66 vL aan Leg. Bestek (overeenkomstig plan 18/4'66).
 7/8'67 KV aan Leg. PIOC in leven geroepen, die niet gebonden is aan eerdere contacten: Aanzienlijk legaat voor orgelrestauratie beschikbaar gekomen. Voor plaatsing windvoorziening geldt de oude regeling. Uit het

¹⁴

De levertijd zou 5 jaar zijn. Dan zou dit het tijdelijk positief betreffen. Hield de bemoeienis van Leg hier op?

19/4'68 vervolg blijkt dat Vente adviseur wordt.
Leg aan KV en Pels/vL. windvoorziening door Ed goedgekeurd.

Aalten, Hervormde Kerk.

16/3'66 J.F.v.Os, Aalten aan Leg. Antwoord op vraag van Leg (9/3'66) over orgel Aalten aan archivaris Kobes.

Doetinchem, Hervormde Kerk.

9/3'66 Leg aan archivaris Doetinchem. Vraagover gegevens ca 1770.

Ruurlo, Hervormde Kerk.

18/4'66 Leg aan KV. Vraag over gegevens i.v.m. restauratie Deventer dat van dezelfde bouwer is. Wil pijpwerk opmeten en als tegenprestatie een rapport opstellen. Orgel hoort op mon.lijst.

Vorden, Hervormde Kerk. (Dat het de Herv. kerk is blijkt uit de genoemde registers)

20/10'54 Fl aan Leg. Prijsberekening Vorden, CAO-gegevens, iets over o. te Kloetinge. Wat de kosten waren van Hoorn Luth, Rijswijk Herv, Bolsward Herv., Enschede Grote.

Onbekend.

15/7'54 Fl aan Leg over te sterke Trompet (Amstelveen-type) en een Oct 4 die niet voldoet.

6. Ordner "Orgels". (Negatieven en contact-drukjes van orgelfoto's).

Hieronder bevinden zich ook enige familiefoto's e.d.

Er zijn 24 x 36 mm en ook 18 x 24 mm opnamen.

Vaak staat niet vermeld wat het is. Het volgende is genoteerd in de volgorde waarin ze zich nu bevinden, sommige bladnummers komen meerdere malen voor. Bladen waarop geen aantekeningen staan (dus inhoud onbekend) heb ik niet genoemd. Wat tussen haakjes staat heb ik zelf als zodanig herkend:

Blad	Object
1.	Lochem koororgel, grote orgel Groenlo Bush Reisinger orgel, Flentrop
2.	Ajax athletics Gendringen Vianen
5.	Gendringen Trompet
9.	Windlade Lochem Nødebo (kerk)
10.	Culemborg, beide orgels Wildenburg/Eifel Steinfeld
-	Kerk en orgel Steinfeld 28/6'84.
11.	Onleesbaar (door perforatie) Lissewege, kerk en orgel
12.	Schermerhorn (Geref.) Alblas (geen orgels)
13.	Franciscanerklooster Weert, "Aldenborgh" Nederweert
15.	Hoogkeppel Drempt
16	Eersel Hildesheim / Eifel Vredeskerk Enschede
17	Lochem
33	Kerkarchief Heinenoord Lochem, febr'79
-	Lochem koororgel Denemarken (Noordbroek Herv.k.)
19	Korneli-münster
20	Korneli-münster Wenau Linnich
22	Linnich Brüggen Steinfeld / Eifel Burtscheid / Aachen
25	Meerle
26	Strijen Geref. Knipscheer Gem.archief Amsterdam, copieën van foto's
27	Strijen Geref.
28	Heinenoord, onderdelen Reicha/Schmidt Strijen Geref.
30	Heinenoord, onderdelen bij Sloof

- 31 Alkmaar Doopsgez. (Deytenbach)
Borssele
- 32 Nijmegen Stevensk.
Ittervoort
- 33 Breifferscheidt / Eifel
Kornelimünster
Stolberg Finkenberg en Vogelsangkirche
- 34 's Heerarendskerke
Zevenaar
Lochem
- 35 Eersel
Diessen
Hilvarenbeek
- 36 Bakstukken van Amoor
"De pijp uit"
's-Grevelduin-Kapelle
Sassenheim
Tekening front en orgelfrontje op tentoonstelling Zeist
- 37 Dordrecht Waalse en Luth.
Lochem
Lekkerkerk
Wijk bij Duurstede
- 38 Dordrecht, Grote kerk
Holwierde
Krewerd
Oldenzijl
Marsum
- 39 Wijk bij Duurstede
Noordwolde
(Zeerijp)
- 40 Appingedam
- 41 Appingedam
Loppersum
- 43 Onderdelen Quelhorst-orgel uit Heemse (Wapenveld)
- 44 Laden en slepen Heemse
Rhenoy / Ibach
"Huttenlengte"
Herv.Kerk Heemse
Inscriptie kas Heemse
- 45 Kas - pijpwerk - documenten Heemse
Domorgel Riga (foto uit boek v.Töpfer?)
- 46 Elburg
- 47 Lochem, kleine orgel
- 48 Onderkas koororgel Lochem (infrarood-opnamen)
- Hilversum, Geref.Torenlaank.
(Zeddam, Herv.)
- Laden Lochem
Blankenheim
Onleesbaar
- 26 Loevestein - Woudrichem, kasteel en orgel
Ootmarsum, RK
Oma Reyms
- 31 Gilman-front, Lisse Geref.
Katwijk Nwe Kerk
Gemünd
- 32 Lochem
Boxmeer (?)
Dominicus Alkmaar, vm.Baangracht
- 8 Benschop
Bokhoven a/d Maas
Waspik
- 44 (Alkmaar?) Kerk en orgel
- Groningen (Zeerijp)
- 2 Kantens
- 5 (geen orgels)

- pijpvoet Zeddam
- 8 Zweden en Denemarken:
Värpatarp
Broager

Dia's:

Uit Praetorius
Oude kaarten van Groningen, Noordbroek, Zwolle, Haarlem
Muziek van Distler, Buxtehude
Noordbroek
Lübeck Sankt Marien (vóór-oorlogse toestand)
Lübeck Jakobi
Zwolle
Alkmaar
(Haarlem)
(Piet Kee)
(Gouda, front en klaviatuur)
Lübeck, astronomisch uurwerk

7. Kleine ordner met opschrift 's-Heerenberg, Aalten, Dinxperlo. (Met Dinxperlo is bedoeld: De Heurne, K.V. Dinxperlo)

's-Heerenberg, Hervormde Kerk.

- 4/1'57 KV aan Leg. Verzoek om onderzoek en advies.
19/1'57 Leg aan KV. Rapport.
Windvoorziening wijzigen en verplaatsen (niet aanzuigen wind uit vochtige ruimte), mechaniek afregelen en moderniseren (o.a. koppelmechaniek), liefst verend sleepsysteem, aangeh. pedaal door vorm, ligging en omvang (tot g) onbruikbaar.
Pijpwerk. Oorspronkelijk: O4 F4 Q3, uit 1861: P8 (verm.), B16, VdG8. Frontorens zo onevenredig hoog gemaakt om VdG te kunnen plaatsen: frontpijpen hebben overlengte.
Op "pocietief" oud: Fl d'am4 en Oct 2, uit 1862: Sal8 (op 12 grootste na), uit 1942: Liefged(8) en Fltr8.
Advies: Nieuwe boveineinden aan enige oude open registers, met brede stemkrullen tot 1 $\frac{1}{3}$ ' lengte, kernsteken dichtwrijven. Voorstel disp.:
Hw P 8, Rf 8 (ombouw VdG), Gh 2 (nw), O 4, F 4, Q 3, Mxt 3-5 st, nw op vrije plaats.
Pos Hp 8 (uit B16 Hw), N 1 $\frac{1}{3}$, P 4 (ombouw Sal 8), F 4, O 2, Liefst ook Kh of Reg 8 op kantsleep.
Nieuw ped.kl. C-d' en Sb16 op sleeploze lade. Verwisselen van Gh 2 en O 4, evezo P 4 en N 1 $\frac{1}{3}$ (bereikbaarheid).
Kas. Vurenhouten delen (uit 1861, waarin veel worm is) vernieuwen en achterwand verplaatsen, zodat de veel te smalle stemgang vervalt.
31/1'57 Leg aan KV. Werk Lfl aanvaardbaar (Barneveld bezocht), adv. offerte aanvraag bij Fl en Lfl.
2/2'57 KV aan Leg. Voorstel offerte bij Fl en Lfl te vragen en een aanbod van Spanjaard te overwegen wegens diens volhardend enthousiasme en verzoek orgels van Pels te bezichtigen.
8 en 13/2'57 Offertes Lfl en Fl.
2/3'57 Opdracht Fl.
20/3'57 KV aan PCT. Waarom men Leg als adviseur heeft gekozen.
28/3'57 Leg aan PCT. Waarom orgel gerestaureerd moet worden. Om fin.reneden niet gekozen voor oplappen maar vervanging van in slechte staat zijnde onderdelen en afgezien van uitbreiding met vrij pedaal, aanbrenge van tongwerk en verbouwing der kas. Panelen in front worden opengewerkt voor betere uitspraak positief.
- Aantekeningen over hoe precies ombouw uit B16, Gmb en Sal zal plaatsvinden
28/3'59 G.J.Vriesen (adm. KV) aan OB. Te plaatsen artikel over het orgel ¹⁵.
'71 Correspondentie met B.Mensing ("De Mixtuur") over de vraag wat nog van Weidtman is. Een duidelijke conclusie blijkt er niet te zijn.

Aalten, Hervormde Kerk.

Stukken, waaruit blijkt, dat Leg in '59 adviseur was en men o.m. Flentrop heeft gevraagd, of er reparaties konden worden verricht, waardoor het orgel weer een poosje mee kon. Later heeft Sloof dit gedaan, over wiens werk organist Kok klachten had, waardoor Leg weer om advies is gevraagd. Die antwoordde, dat de fout bij Kok zat, niet bij Slooff.¹⁶

De Heurne (KV Dinxperlo), Hervormde Kerk.

20/2'60 Leg. Rapport over bestaande orgel en kostenraming herstel en aanbrengen electr. windvoorziening. Wil men meer: dan disp.wijziging of nieuw 1 of 2 kl. orgel, geen ombouw bestaande orgel.
 21/5'62 KV aan Leg. Over 2 aangeboden o's met disp. uit Leeuwarden (kerk niet genoemd) en uit Hilversum, G.Herderkerk.
 12/6'62 Idem. Over bij Lfl opgeslagen orgel uit Hellendoorn. Lijkt in prijs beter dan een Fl-orgel o vanb het type Oosterbeek: Hp8 P4 Rf4 O2 Sq2str Mxt2st, (beide fl evt. gehalveerd).
 6/7'62 KV aan Leg. Besloten aankoop o. Hellendoorn met (op advies van Mudde) verandering Tr in Mxt.
 7/7'62 Leg aan KV. Dringend advies geen Mxt aan te brengen: v.Dam heeft overige registers ca 1900 zo geconcipeerd, dat een Mxt daarin niet past.
 13/7'62 Lfl aan KV. Dringend advies Co door Mxt te vervangen¹⁷.
 30/10'62 KV aan Leg. Uitnodiging ingebr.n. op 18/11.

8. Multo-band (A5) met disposities en foto's I.

Alkmaar, Gr.k. Koororgel
 Amersfoort, Nieuwe Kerk, Leusederweg (V&vK 1924)
 Appingedam, Herv.
 Bierum, Herv.
 Bolsward, voorm.o.?
 Bolsward, Gr. Kerk
 Bredevoort, Herv.
 Schlesweg?
 Deil, kab.orgel ca 1780
 Eenrum¹⁸, Herv.
 Onbekend
 Gorinchem, Gr.kerk
 Groningen Ooster
 's-Gravenhage Christengemeenschap
 's-Gavenhage, Julianakerk
 Haarlem, St.Bavo, koororgel
 Haarlem, Nieuwe Kerk
 Holwierde, Herv.
 Hemmen, Herv.kapel
 Kampen, Bovenkerk
 Kampen, Broederkerk
 Kantens, Herv.
 København, Grundtvigs Kirke¹⁹
 Onbekend
 Laren (NH) (1948 Spanjaard)
 Leens, Herv.
 Loppersum, Herv
 Leiden Pieter
 Muntendam ?²⁰
 Muntendam, Herv (1864 v.Oeckelen)
 Midwolda, Herv.
 Twee losliggende foto's: Opschrift Velling en Abcoude RK

9. Multo-band (A5) met disposities en foto's II.

Neerijnen, Herv
 Noordbroek, Herv
 Noordwolde, Herv
 Oosterwijtwerd, Herv.
 Nieuw Stadskanaal

¹⁶ Hierover ook stukken in het Eé-archief. De OC moet dus ook toezicht hebben uitgeoefend.

¹⁷ Inderdaad is de Cornet door Mxt vervangen (eigen waarneming vO), de Cornet heeft nog een poosje achter het orgel in Dinxperlo gelegen. Het vorige orgel was van L.Schwarze uit ca 1917, mechanisch.

¹⁸ Er staat Eenrum? Warffum? Nieuwolda ?, maar het is Eenrum.

¹⁹ zonder aanduiding.

²⁰ In werkelijkheid Meeden, Herv.

St...

Uithuizen, Herv met de "Opstelling" uit 1699 en ontvangsten en uitgaven der kerk.

Uithuizermeeden, Herv

Waardenburg, Herv

Warfum, Herv

Willemsoord (Dekker'26)

Winterswijk, Herv.

Woldendorp, Herv.

Wijk bij Duurstede, Herv.

Zandeweer, Herv.

Zuidbroek, Herv.

Hierin nog losliggende foto's van Zandeweer Herv (andere vergroting van zelfde negatief), Zwillbrock, Leiden Pieter, Appingedam Herv, Beek-Ubbergen Herv, kab.orgel van Gert Jan Koolen en onbekende objecten (Bolsward, voorm.o.?).

Ook losliggende aantekeningen over Lobith (mensen), Theodorus Faber, Bierum (mensen Rf8, O4, en Fl.dous van Appingedam), brief pastoor te Abcoude over tijdelijk afstaan foto van het orgel, Martini Groningen mensen van 6 stemmen van het rugwerk²¹.

10. Multo-band (A5) met aantekeningen over

- Ruurlo, Herv, o.a. Boekzaalbericht,
- Deventer, Lebuinus, o.a. aantekeningen die uit Vente Deventer afkomstig blijken te zijn.
- Raalte, Naber 1836, dispositie ²²,
- Hummelo,
- Zeddam Herv. (mensen van alle registers),
- Zeddam, R.K. Disp..
- Aalten, Geref. Ooster, ook nota aan D.C. vd Stoep voor onderzoek orgel,
- De Waal²³,
- Memoriaal der handelingen van het Parochiaal Kerkbestuur van de H.Dominicus te Alkmaar (aantekeningen, orgel thans in Lochem). C.W.Bruinvis, De statie van St Dominicus (aantekeningen). Over Gilman. Plaatbreedtes Lochem. Klad Rapport Lochem. Archiefaantekeningen, Alkmaar,
- Lezing van L. tijdens een "feestelijke bijeenkomst", kennelijk de ingebruikneming van het Gilman-orgel in Lochem.
- Boekzaal, aantekeningen hieruit: 1843, 1844, 1845, 1841,
- Heemse, mensen, in verband daarmee ook Elburg. Arch.onderzoek Heemse en Pesse,
- Nijmegen (Nolting-orgel) -> Katwijk Nieuwe Kerk, uit HO 1887,
- Heinenoord. (Boekz.bericht okt 1805, beschrijving orgel. Afschriften uit notulenboek 1805 en later en van HO mrt 1887 (nw o vdHaspel, Nota's Standaart 1950 en Spiering 1954,
- Wijzigingsvoorstel (ook Heinenoord?) 1954, Vermeulen, Overschie,
- Disp. Huisorgel uit hs Lohman,
- Borssele, Geref.Gem. Beschrijving Gierveld-Kluiver,
- Aantekeningen uit Vente Rotterdam over Robbers, Kunkel, Wolferts, Heyneman, ook genealogische gegevens over deze orgelmakers uit andere bron.

Losse bijlagen hierin:

- Rekeningen e.d.
- Tabel van frequenties van C₃ (C 64 vt) t/m h⁶ (H 1/16 vt) op basis van a = 435 Hz ²⁴.
- Aantekeningen over een Mixtuurkoor. Slooff (Hoogerheide en Heinenoord), Zierikzee Luth
- Registratieplan van de volgende werken:
 - Bach O Gott du frommer Gott
 - een Toccata van Muffat
 - 4 stukken van De Grigny
 - Mendelsohn Sonate 2.

11. Map "Chr. Geref. Kerk Enschede. Deze opdracht is niet doorgegaan"

jan'52 H.Geels en W.Vos Arnhem, ontw.tekeningen kerk.

10/6'52 Leg. Ontwerptekening orgel.

2/7'52 H.Geels, Arnhem en A.P.Woltjer, Enschede. Twee ontw.tekeningen kerk, (één z.d.).

12. Map "Heer Legêne" (Kleurenposters van beroemde orgels):

Squibb N.V. Den Haag, reclameplaten voor Amphocycline met orgelfoto's:

- Arnhem Eusebius, koororgel (met aanduiding Strumphler!)
- Kabinetorgel van Vool

²¹ niet overeenkomend met die in het rapport van Cor Edskes, het lijkt, alsof Leg. inwendig heeft gemeten.

²² ²⁰ zelfde als in Bolt-archieff. Orgel thans in Warnsveld.

²³ dit zal zijn: Joachim Bontius de Waal, "Oorspronck en Opkomst der stede Alckmaar", zie HO mei 1979, art. Kriek.

²⁴ Die tabel is nu makkelijk met de computer te maken. Ik heb het gedaan, met hetzelfde resultaat (vO).

- St.Bertrant-de-Comminges
- Bern, Münster
- Segovia, catedral
- Strasbourg Ste-Aurélie
- Waspik, Herv.k.
- Zwolle Grote Kerk
- Haarlem, Bavo
- Contanz U.L.Frau
- Weingarten, Bened.Abdij
- Leiden, Pieter

Andere uitgave(n), gegevens orgels achterzijde:

- Paris N.Dame
- Reims N.Dame
- Schlägl, Stiftkirche
- Hattem, Herv. Kl.o.
- Nesslau (CH) kabinetorgel van Fräulein Nüssli
- Olivia (Polen), klooster
- Leipzig, Instr.museum, deel orgel uit Schirgiswalde
- Lausanne, Égl. Réformé Saint-Laurent
- Praha, ...
- Kopecek (vm. USSR)
- Sonntagberg, Wallfahrtskirche
- Mouton (E), Parochiekerk
- Utrecht Pieter (Pels-orgel)

13. Map "Schermerhorn" (Gereformeerde Kerk).

- 6 foto's losliggend snijwerk, front, klaviatuur, kranten (verm. afkomstig van onder hoeden gedekten.
- 17 en 18/9'63 Gegevens windlade, alle mogelijke maten ook van boringen, mensuren pijpwerk.
- 19/12'63 W.v.d.Berg. Algemene gegevens met betrekking tot het orgel in de Gereformeerde Kerk te Schermerhorn.
- 11/12'72 vdB&W aan Leg. BS bij gegevens over het orgel. De lade blijkt inderdaad gesponseld te zijn.
- 26/4'63 Uit onbekende krant: Kostbaar bezit van Gereformeerde Kerk. Verm. o. RK Schoutestraat Alkmaar, door Hess genoemd. Hierin staat dat Vente adviseur was. Geschiedenis, etc ²⁵.

14. Map "N.B.!! Dit is de zeer belangrijke correspondentie Schnitger / Zwolle ed. Ook enige orgel ontwerp van Vader voor Groenlo, etc."

Zwolle, Grote Kerk, N.K.O.

- Cahier met concept(?) schrijven aan KV Zwolle, i.v.m. plannen NKO.
- 2/10'46 Leg aan KV Zwolle. Over hetzelfde maar minder uitvoerig. Copie ²⁶
- Correspondentie met redactie HO en een positieve reactie op de artikelen van Sanders.

Groenlo, Hervormde Kerk.

- 6/5'45 ? aan KV. Mededeling toestand orgel na bominslag²⁷. Daar de tweede pagina ontbreekt is de afzender (waarsch. Legêne) niet bekend.

Bominslag 24/2'45. Gewelf op en naast de orgelkast terecht gekomen. Houten dak en vloer van het orgel niet bezweken, wel de frontpijpen en de meeste grote metalen pijpen vernield. Grootste deel orgelkas die uit 2 verdiepingen bestond is behouden. Stof en zand vielen door de reten in de pijpen. Het was mogelijk, zij het met enig gevaar, de pijpen te redden. Uitgehaald door Hilferink (diaken), Huigens (orgelmaker) en P.M.Heringa en overgebracht naar het gebouw van de N.H.Gem. Notenboomstraat. Met de "losgeslagen" pijpen zijn dat er 871 in aantal, metaal en hout, groot en klein. Naar beste weten gesorteerd, reg.namen erbij gelegd. Deze kloppen niet geheel met die van het speelgedeelte. Voor een deskundige niet moeilijk te bepalen bij welk register de pijpen behoren.

Boven de klavieren vermeld:

Bovenste rij: Trem, T8bas T8dc Mxt2v Mxt4vdc O2 Gedf4 Q3 O4 Ged8v Praestant

Onderste rij: Ventil Mixt 1½ v bas, Mxt3v dc, loos, Gh2, Q3bas ged, reg.zonder opschrift waarsch.Viool, Hp8, B16dc, P8

Pijpen:

T8	54
Mxt en Oct	206
Fluit	54
Quint	38
Gh	54
Hp 1	48
Hp 2	54
Hp hout	12

²⁵ zoals ook te vinden in HO '62 p 104 (vO)

²⁶ Dus geen concept. Het origineel zal zijn verzonden

²⁷ Vergelijk de opgave in brief 4/11'48, Leg aan "geachte Vrienden" (Eé-archief onder Groenlo).

B metaal	129
Id hout	23
Gmb	44
VdG	53
Klar	54
Praestant	22
" zwaar en groot	16 geschonden
" " " "	10 id.

Opmerkingen:

1. Verschillende registers, met name Viool, Klarinet, Trompet Mixtuur zijn in goede staat en met nog andere voor een nieuw orgel te gebruiken.
2. De vernielde en oude registers zijn van waardevol materiaal (tin) gemaakt, dat thans niet meer gebruikt wordt maar kostbaar is. Het moge voorkomen worden, dat deze aan een leverancier van 2de hands orgels voor een appel en een ei worden "overgedaan". Aanbeveling juist nu ze te verhandelen vanwege geldwaarde (*geheel punt 2 nog eens doorlezen!*)
3. Orgelkast is van eikenhout en als zodanig van waarde. Hierin bevinden zich nog 3 windladen die zeer bruikbaar zijn en bewaard mogen worden. Wij konden ze niet uitnemen, Ze moeten getakeld worden, zo spoedig mogelijk wegens door het dak vallende regen.

z.d. Leg. Ontwerptekening²⁸

- Fotokaart Flentrop van het orgel.

15/7'51 Progr. ingebruikneming.

Overige.

30/11'48 "Lampie" aan "Has". Over van alles en nog wat.

19/10'53 C.H. Edskes aan Leg over het Sweelinck-orgel.

2/1'53 vV aan Leg. Dreigement met sterkst ingrijpende maatregelen als hij doorgaat hun naam te bekladden.

z.d. Leg aan Bestuur en leden NOV. Over de "Utrechtse motie".

1947 Correspondentie met De Groene Amsterdammer over de plannen tot doen vervaardigen van een "Vredesorgel" ter herdenking van de gevallenen.

Aanvulling (Groenlo brief 6/5'45 op 4/6'99 en 28/3'01. Zie ook latere brief hierover in het Eé-archief 4/11'48.

15. Map "Groenlo Tekeningen" (Herv. kerk).

- Foto lege kas
- 17/3'50 Fl. Gegevens voor orgelkast.
- 29/3'50 Fl. Opstelling.
- 26/4'50 Fl. Gegevens orgelkast (2 versies op die datum).
- mei'50 Leg. Kas vóór en achter.
- mei / jun'50 Leg. 3 bladen met allerlei doorsneden.
- juni'50 Leg. Kas details.
- 29/6'50 Anon. Schets met opmerking: Alle frontpijpen 2 cm naar voren.

16. Map "Lochem, Tekeningen" (foto's en metingen).

Eén stuk dat bij de correspondentie thuis hoort aldaar gedeponneerd.

- 23/7'51 Leg. Tekening voormalig orgel te Lochem.
- Veel tekeningen van Flentrop en arch. Wijma betr. grote orgel. Hieruit blijkt dat men eerst van plan was het onderpositief een eigen front te geven. Er is zelfs een ontwerp met pedaaltorens.
- Foto's, kennelijk van een ander Gilman-orgel.
- Leg. Mensuuranalyses van het koororgel.

17. Map "Koororgel Lochem, tekeningen".

14 en 15/11'81 (Fl?). Tekening "Orgelkas koororgel" en "Opstelling Koororgel".

- z.d. Anon. Tekening op transparant materiaal (orgel onbekend).
- Metingen Fl.travers en Dulciaan van Quelhorst te Elburg.
- Aantekeningen betr. registerplaatjes en registerknoppen te Elburg.
- Aantekeningen over tongwerk.

Enige stukken naar logische plaats in andere mappen gelegd.

Stukken over Elburg hierbij laten! Ze dienden als voorbeeld voor het koororgel in Lochem. (vO)

18. Map "Lochem orgel foto's, Plan tekeningen architect, Drempt en anderen".**De inhoud klopt niet met dit opschrift.**

- 19/11'68 Anon. Ontwerptekening orgel Hummelo
- 3/9'74 arch.Wijma, tekening pand Kruisstraat 7-9.
- mrt'85 Idem. Ontw.tekening nieuwe kerk met behoud toren met beg.schrijven aan Leg. Ze willen een elektronisch "orgel".
Misschien loopt U tegen iets beters aan.
- z.d. Anon. (Niet uitgevoerd) voorlopig ontwerp orgel Drempt met galerij.
- mei'58 en z.d. Drie tekeningen diverse delen Kerk te Drempt.

19. Map "Doesburg tekeningen". (Ook Drempt)Doesburg:

- z.d. Kladschets, doorsnede kerk
- Juli'52 Schets constructie orgelkas.
- z.d. Anon. Plattegrond kerk en plaats tijdelijk orgel (in viervoud).
- Juli'52 Leg. "Ned.Herv.Kerk Doesburg". Constructietekening met regelm. vijfhoeken.
- Juli'52 Leg. Schetsontwerp orgel.
- Nov'52 Leg. Schets wijziging orgel Doesburg.
- dec'52 Leg. "Model orgelkas" (tekening).
- z.d. (Leg.) 2 mensuurgrafieken.

Drempt:

- febr.'48 B.T.Boeyinga, Amsterdam, architect. Lengtedoorsn. Kerk, plattegrond kerk, wijziging van 1860, idem te maken restauratie, Noordgevel, Zuidgevel wijziging van 1860, idem te maken restauratie, Oostgevel, dwarsdoorsneden, doorsnede (toest. vóór 1860), plattegrond vóór 1860.
- z.d. Boeyinga. Tekeningen knielbank.

20. Map "Nijmegen Gereformeerde kerk" (Maranathakerk).

- 6/10'62 Leg aan PIOC. Bevestiging adviseurschap, hetgeen inhoudt: maken ontwerp kas en front, alle werktekeningen, opstellen dispositie en metingen, toezicht en eindkeuring.
- z.d. Anon. Tekening waarop dispositie met verbeteringen.
- 19/1'63 Leg aan PIOC. Arch. en anderen (?) hebben voorkeur voor uitvoering met Brstw. Offerte vragen voor:
Hw P 8, (C-E van Rf), Rf 8, O 4, Vlf 2, Mxt $\frac{1}{3}$ ' 4-5st, Dlc 8
Brstw Ged 8 (gr.oct mahonie naast Brstwkas), Spf 4, (gr.oct cil.ged), P 2, N $1\frac{1}{3}$, Sch 1' 3st, Rg 8
Ped B16(Koper of tin), P8, Nh4 (veranderd in Qd4), Rsp4'4st (veranderd in $2\frac{2}{3}$), Kh16
C-f", C-f, 3 kopp, evt. Ped-Brstw 4'.
- 21/1'63 vdB&W aan meerdere instanties. Nieuwe offerte.
- 26/1'63 Leg aan pIOC. Accoord met veranderingen: Spf -> Rf, Nh4 -> Qd4 en met voorstel evt t.z.t. Kh 16 te vervangen als hij niet voldoet (aanbod vdB).

- Idem aan Mr D.Kroeskanp te N. Uitvoerige uiteenzetting, waarom hij liever Spf wilde.
- 11/3'63 PIOC aan Leg. Kr accoord met aanbeveling pIOC, U als adviseur aan te wijzen.
- 13/3'63 Leg aan W.Ingwersen, Amsterdam, arch. Waarom het door hem gewijzigde frontwerp orgelbouwtechnisch onaanvaardbaar is.
- Correspondentie over wijziging na bespreking, over feit dat orgel te groot en te duur is, direct of later plaatsen, als kerk klaar is. Over opdracht (besluit Kr 15/7'63) aan vdB&W onder voorwaarden dat er spoedig overeenstemming met de architect komt.
- 6/1'64 Leg aan Ingwersen. Over nieuwe asymmetrische ontwerp.
- 17/3'64 Afschrift contract met vdB&W.
- z.d. Leg. "Het orgel in de Marananathakerk". Hierin o.m. een uitvoerige beschouwing over de taak van het orgel in de loop der eeuwen. (Uit schrijven 2/5'64 blijkt dat men Leg om een stukje voor het kerkblad had gevraagd)
- 22/10'65 Leg aan Kr. Pleidooi orgel voor (i.p.v. achter) in de kerk te doen plaatsen wegens grotere hoogte, nu blijkt, dat voor het avondmaal een andere oplossing is gevonden.
- nov'65 Leg. Ontwerptekening orgel nu met bovenwerk.
- 29/11'65 Leg aan Kr. Over het waarom van het nieuwe ontwerp. Er komt nu één reg. meer: Pr4'
- 2/12'65 Ingwersen aan PIOC. Niet verantwoord zo door te gaan. Orgelmaker en adviseur stemden eerst in met plaats achterin.
- 8/12'65 Leg. aan Kr. Reactie.
- 10/12'65 PIOC aan Kr. Ondersteuning plan Leg.
- 17/12'65 CvB aan pIOC. 1 jaar geleden: Op advies van Leg budget verhoogd: 3 extra stemmen wegens laag plafond. Nu voorstel orgel voor in de kerk. Dan vervalt het bezwaar en zou het o weer tot oorspr. grootte kunnen worden gereduceerd. In vergelijkbare nieuwe kerk in Alphen a/d Rijn is veel goedkoper orgel geplaatst.
- Na nog veel heen en weer geschrijf: Verbreking contact met Leg en annulering contract met vdB&W (in overleg met hun).²⁹

21. Map "Heijenoord - Strijen, Ger."

Heinenoord, Hervormde Kerk.

- Foto van een kerk (Heinenoord?)
- Verwijzing naar De Mixtuur nr 30 en HO 1887/8 nr 1, Vente Rotterdam, Gierveld onder Robbers.
- z.d. Copie archieftekening orgel.
- 1805/10 Stukken over verbetering orgel. Belangrijkste is contract dec 1809 met J.C.Schmidt, orgelmaker te Gouda: Nieuw front met Prestant 4 vt, 2 nieuwe vuren balgen, vouwen van eiken, verplaatsing Holp 8 vt "tot het meerder indringen van het geluid", verbeteringen mechaniek, Cornet vergroten van 3 tot 4 st. Verbeteren kast en verguldwerk ten koste van aanbesteders.
- Correspondentie met organist over diverse zaken, instructies voor organist en kerke knecht.
- 1886-88 Stukken over plaatsing nieuw orgel door vdHaspel, contract dec'86 (disp.
I. P8 B16d/b Hp8 O4 O2 Co(...st) Ventiel
II. VdG (Hp in bas)Hp8 F4 P2, inname oude orgel door de orgelmaker.³⁰
Keuringsrapport (z.d.) door Willem van den Lyde te Oud-Beijerland, die doorspraak constateerde.
Afwerking hiervan heeft nogal wat voeten in de aarde gehad.
- Nog wat minder belangrijke correspondentie, o.a. over concert in 1901 door J.H.Secrève, orgel en Mej. W.E.v.Emminckhoven (zang).
- 13/8'30 Standaarts Orgelfabrieken aan KV. Prijsopgave electr. windmachine en aansluiting.
- 26/7'41 J.Wander te H. aan Kr. Klacht dat hij door een kerkgenoot voor NSB-er werd uitgescholden.
- 22/4'85 Leg aan Slooff. Disp. in hs Lohman van een huisorgel met 2 klavieren, gemaakt door Smit, Gouda, 1802. De maten komen goed overeen met de tekening van Heinenoord.

Schagerbrug en Oudsluis.

vóór 1933³¹ PIOC. Oproep offerbereidheid om te komen tot aanschaf van een orgel in beide genoemde gebouwen.

Strijen, Geref. Kerk.

De zich hier bevindende foto's waren ook aanwezig in een andere genoemde map en zijn dus uitgenomen.

22. Map "Strijen".

Hordijk, Hervormde Kerk (KV Strijen).

- 28/12'74 vdH aan pIOC. Prijsopgave voor I. Rf8 P4 Q2^{2/3} T1^{3/5} Vh8 II. Rf8 F4 O2 Ped Sb16 (deel tr Rf) Mank en I-Ped.Trem. Bijgaand "klankbeschrijving", waarin o.m. staat dat door aanwezigheid Qnt en Trts in feite Sq, Corn en Mxt aanwezig zijn!
- 12/3'75 vdH aan pIOC. Na overleg nu Sb geheel zelfstandig.
- 1979 Correspondentie over voortdurende klachten over het orgel: Te zacht (door later aanbrengen gordijnen), hangerij, niet goed trekkende koppeling, veel fouten in intonatie, de in de "klankomschrijving" genoemde

²⁹ In 1967 kwam hier een orgel met 2 kl. vrij ped van vdB&W (vO)

³⁰ Er staat letterlijk Cornet (.. sterk)

³¹ Het stuk is in spelling De Vries en Te Winkel, die 1933 is afgeschaf. Maar die werd tot 1940 nog vaak gebruikt!

onzin, het ontbreken van de bij deze dispositie onontbeerlijke Pedk II, wil men van de mogelijkheid uitkomend te spelen gebruik kunnen maken.

Katwijk, Nieuwe Kerk.

1980 Krantenknipsel over het vdH-orgel in de Nieuwe Kerk te Katwijk (Nolting-restant) en plannen nieuw vdH-orgel. Reactie Leg over de negatieve uitspraken daarin over Nolting.

Strijen, Gereformeerde Kerk.

1980-.. Correspondentie over pogingen het uit de Eilandkerk te Amsterdam afkomstige Knipscheer-orgel dat nu in S. staat te verkopen, wegens hoge kosten en omdat het veel te groot is voor het kerkje.

- Afbeeldingen orgel, klaviatuur, orgelbank en Harp met melodie ps 95, de inwijdingstekst in 1844.

23. Map "Marcussen og Søn".

- 1947-1951 Zeer uitgebreide en interessante correspondentie tussen Leg en Sybrand Zachariassen. Hier is moeilijk een overzicht van te maken, omdat het over alle mogelijke zaken gaat, vaak komt het toekomstige orgel van de Nikolaikerkerk ter sprake.
- Dispositie orgel te Malmø (75 st).
 - 153'48 Dispositieontwerp Utrecht Nikolai (het is niet zo uitgevoerd als hier staat).
 - 29/11'49 Fl aan Leg. Over Bussum. Enschede en Aabenraa.
 - Onduidelijke aantekening over Uithuizen.
 - Mensuren Zwolle, 5 st. van het Rugwerk.
 - Dispositie Trinitatiskirke te ..
 - "Betr. Konzertreise Dänemark - Schweden". Opsomming van 16 orgels met adressen van organisten en korte opmerkingen over de orgels.
 - Aantekeningen betr. het Compenius-orgel Fredriksborg, Hillerød.
 - nov'47 Citaat uit de "Schalmei" over de nieuwe Deense orgelbouw.
 - 24/7'47 Programma van een concert in de Domkerk te Odense.
 - 11/10'94 Leg aan ..Kooiman naar aanleiding van een radio-uitzending over neo-barok.

24. Map "Enschede, Vredeskerk" (Hervormd).

(Tekeningen, mensuren, rest in map 5)

- 27/8'53 Leg, gewijzigd schetsontwerp.
- 10/3'54 Anon. Maatschets voor orgelkast.
- 8/4'55 Leg, grafieken voor plaatbreedten v Man I: P8 O4 Vlf2 Mxt $1\frac{1}{3}$, Roerlengte en diameter van Rf 8.
Idem Ped.: B16 P8 Nh4 Rsp (4', 2 $\frac{2}{3}$ ', 2', 1 $\frac{1}{3}$ ' en 1' koren).
- 11/4'57 Fl. 2 Ontwerptekeningen.

25. Map "Meppel, Archief Gouda, etc, Zeddam."

Archiefstukken van de Herv.Kerk te Zeddam.³²

Weert een klooster. Fotoc. contract met Johan Jacob Brammertz.

Groningen Der Aa-kerk, voormalig orgel. Foto van de bekende tekening.

Nolting. 10/4 1810 Een brief aan ? BS bij een (niet aanwezig) plan voor een orgel.

Mensur 3:5. Tabel pijpdiameters, uitgaande van octaafverhouding 3:5, logaritmisch verdeeld, uitgaande van C (8 vt) 155.5³³

Toonhoogte. Lijst frequenties voor a' in de loop der geschiedenis: Schlick, Praetorius, Mersenne, etc, etc.

Meppel. Archiefaantekeningen.

Winterswijk.

13/8'48 KV Winterswijk aan Leg. Mededeling plan orgelmaker uit Haaksbergen reparatie van in 1834 opgedoekt orgel.³⁴

Friederichs.

29/10'48 Over zijn trouwdata en sterfjaar, de laatste opgegeven door Johan Friederichs In der Maur.

Wijk bij Duurstede. Correspondentie over wapens op het orgel.

26. Map "Correspondentie, artikelen".

- Correspondentie met James Moorhead, waarbij 5 foto's orgel Memorial Moravian Church St.Thomas, United States Virgin Islands.
- 11/2'70 Federatie van orgelbouwers in Nederland aan Bond van Nederlandse architecten. Over noodzakelijk vroegtijdig overleg orgelbouwer-architect.
- Mapje met foto's met disposities van orgels van Reil, alle op Ferwerd en Leeuwarden na mechanisch:
 - Balkbrug, Geref. 1950
 - Drachten, Geref. 1949
 - Epe, Geref.
 - Ferwerd, ombouw 1950
 - Kampen Geref. (Burgwal)
 - Kleine orgels type S6 en S7
 - Leeuwarden Galileërkapel 1952
 - Nieuw-Weerdinge, 1952
 - Zuidlaren, Geref. 1951
- Krantenknipsels over de Amsterdamse Orgelcommissie
- Foto's uit een boekje gesloopt: Strasbourg, Cathédrale, Weingarten, Bened.abdij.

Stukken over Lochem uitgenomen en in juiste map gedeponneerd.

³² Wordt een fotocopie van gemaakt. Het origineel gaat terug naar de KV Zeddam

³³ Met de computer kreeg ik op enkele afrondingen na hetzelfde (vO)

³⁴ Hierover uitvoerig in Bolt-archief

27. Map "Brieven Legêne" (en losse stukken)St. Thomas , Virgin Islands, Broedergemeente.

dec'76 Correspondentie met die vragen hadden gesteld over de restauratie van een historisch orgel.

Groenlo.

1983 Correspondentie met John Rowntree te Newbury England over het orgel.

- Aantekeningen over mensuren der laden.

Lochem, Hervormde Kerk. gem.arch. , inv.nr.720. Over voorm. orgel. overgetypt.

Ruprecht en Gilman.

1982/83 Correspondentie met Paul Peeters, Utrecht , die hierover een candidaatscriptie wil schrijven.

Hoch-Elten.

febr'54 Dr J.Belonje, stencil over Courtain-orgel in archiefgegevens uit 1777

Orgelcommissie der Nederlandse Hervormde Kerk.

10/10'62 OC aan KV te Drempt. Reactie op schrijven van 10/10'62 en stencil over de werkwijze der OC.

4/11'63 Ver van KV'n aan Leg. Bevestiging dat werkwijze OC verandert.

Meeden, Hervormde Kerk.

z.d. Krantenknipsel uit een kerkelijk blad, waarin aankondiging concert door Eé en Leg.

Diversen.

17/11'72 ? aan Leg. Kaart: Opgave van een adres.

- Voorschriften behandeling pijpen bij restauraties.

- (Leg) klad voor antwoord op vraag van heer Reemeijer over het nut van variabele mensuren. Verwijzing naar HO juli'50 p 7. Bedoeld als antwoord in HO?

Elburg, Hervormde Kerk.

13/3'81 Leg. mensuren Fl.trav.

Onbekend.

- Aantekeningen over onbekende orgels.

- dK aan Leg. Vraagt oordeel over een dispositie. Hij noemt geen plaats.

Bredevoort, Hervormde Kerk. Kladije over registers.

London, The Oratom, mensuren, winddruk.

Bierum, Hervormde Kerk.

31/7'48(?) Leg. orgel F.C.Schnitger jr 1792, mensuren van Rf8 en O4.

Tilburg. Aantekeningen over orgel Bätz 1765.

Haarlem Bavo koororgel, aantekeningen.

Haarlem Nieuwe kerk (op zelfde vel als vorige), aantekeningen.

Ulthuisen, Hervormde Kerk.

- Aantekeningen over betalingen:

10/12 1800 aan Lohman voor reparatie en materialen.

1782 en '94 aan F.C.Schnitger voor jaarlijks onderhoud.

Nog wat onduidelijke aantekeningen.

1 pag uit getypt afschrift arch.stukken: over betaling aan Schnitger.

Ginneken, Hervormde Kerk.

19/10'48 OC aan Leg. Is het juist dat 2/3 van het orgelmateriaal nog bruikbaar was na de luchtaanval? Wat de waarde daarvan was.

Wijk bij Duurstede, Hervormde Kerk.

16/9'48 OC aan Rijkscommissie voor mon.z. Rapport over orgel. Dispositie vlg Hess II, die zegt: 1631. Toestand lade: minder, toestand pijpwerk, ondanks verschuivingen goed. 1819 Brstw door Friederichs gewijzigd en verv. door rgp. 3 beelden op Rw geplaatst in 1907 bij restaur. door v.Ingen. Restaur.voorstel: Rest. Hw. Verv. Rw door Brstw met gebr.m. van oude in Rw nog aanw. p.

3/11'48 Rijksmuseum aan Leg. Kan de stijl aan de hand van foto's niet bepalen.

- Aantekening op één der blaadjes "Knock", zie hieronder.

Lemgo, Marienkantorei.

22/9'52 MK aan Leg. Mededeling Lemgoer Orgeltage 1952.

... Enschedé.

- Op stuk Lemgo 22/9'52 bijgeschreven klad voor brief: reactie op niet doorgaan orgelbouw.

Kampen, welk orgel? Aantekeningen uit brief Sanders 21/4'48 met restauratieplan

Kampen, Broederkerk, dispositie.

Kampen, Bovenkerk, dispositie.

's-Gravenhage, Julianakerk, dispositie.

Kliplev bælganlæg (maten windkanalen).

Scheemda, orgel thans in Rijksmuseum.

- Aantekeningen, o.a. over de frontpijpen.

- Guldensnedeconstructie.

- Geometrische constructies van het front m.b.v. een regelmatige vijfhoek ³⁵.

Groningse orgels, Aantekeningen.

Enspijk, Hervormde Kerk, disp. 1855 Knipscheer.

Knock, Aantekeningen hieruit over Workum, Oosterbierum, Appingadam, Termunten, Uithuizen, Bolsward, Meeden, Midwolder Hamrik³⁶, Rhoden, Siddeburen, Godlinze, Krewerd, Leens, 't Zand, Zeerijp, Zoeterwoude,

28. Losse stapel "Mensuren en archivalia Compeniusorgel Frediksborgslot, Hillerød, Denemarken."

De inhoud is, wat de titel aangeeft.

29. Aantal losse stukken, en "verwaalde" stukken uit andere mappen, door mij (vO) gebundeld. Diversen I:

Archieven van de Nederlandse Hervormde Kerk, (Leiden 1960).

- Fotocopie p 57 t/m 76 van Deel I (classes Zutphen en Doetinchem).

Boekzaalberichten.

- Lijstje van 5 Boekzaal-berichten uit 1810 en één uit 1807.

- Aanvraagbriefje Kon.bibliotheek

- Berichten 1791: Borculo en Lith en Lithoyen.

Deventer, Bergkerk, Brief over arch.gegevens 1750-1780.

Deventer Matthias van, Aantekeningen 1740, rep. Arnhem, 1765 Nijkerk met disp.

Flentrop, Brief aan Leg, 12/5'65 over loonkostenstijgingen.

Geesteren, Hervormde Kerk, Dispositie met wat informatie.

Herning Kirke, Los blaadje met dispositie, geen bouwer genoemd.

Onbekend 1, Schetsje onderbouw orgel en drie spaanbalgen.

Onbekend 2, Mensuren van een onbekend register. Gs-c".

Onbekend 3, Ongedateerd anoniem berichtje, dat een orgelkas in mahonie en het front in koper moet worden uitgevoerd.

Weurt Rooms Kath. kerk, Brief 5/7'65 Wim Peters aan Leg. Vraag om gegevens.

30. Stapeltje losse stukken. Diversen II.

Enkele stukken uitgenomen en in juiste map gedeponed.

Overgetypte / gefotocopiëerde en uitgegeven archiefstukken of fotocopiëen van artikelen betreffende:

Lisse Vrijgem.Geref. toegeschr. aan Gilman. (HO '75 p 122, 129)

Limbourg, Egl.Paroissiale, Gilman 1723

Eupen St.Nicolas 1760 Robustelli, 1791 met 1 st vergroot door Gilman

Liège, église des Jésuites 1728. Vernieuwing door Gilman

3 Foto's van orgelrestanten met bijschrift "Hövelmann" en één van hetzelfde orgel zonder bijschrift.,

Maastricht, St.Matthias De Maasgouw, Limburgs tijdschrift voor Geschiedenis, Taal en Kunst, 1950 p 2-6, 20-23 en 1951 p 1-4.

Almelo, Doopsgez. copie van opergetypte arch.stukken.

31. Doos "Orgel Lochem, terug na bestuderen".

De inhoud van deze doos zou het onvoltooide manuscript voor een uitgave over enige generaties van de orgelbouwersfamilie Gilman te Kornelimünster en hun werk kunnen zijn.

Aan het begin van deel I overzicht van de familie. Verder veel foto's van fronten en details, disposities, verdere lotgevallen der orgels. Aan het begin van deel I staat vermeld, J.Legêne aug '72.

"De Orgelmakers Gilman, deel I"

"De Orgelmakers Gilman, deel I", tweede versie, kennelijk niet afgemaakt

"De Orgelmakers Gilman, deel II", Pagina's gedeeltelijk genummerd vanaf 1

Een deel zonder titelpagina. Pagina's genummerd 41 t/m 68

"De Orgelmakers Gilman, deel III". Dit bevat alleen foto's zonder verdere aanduidingen.